

KURUMLAR VERGİSİ KANUNU'NDA YER ALAN İSTİSNALAR

Aydın KOCA^(*)

1 - GİRİŞ

5520 sayılı Kanun' un 5. maddesinde yer alan düzenlemeler ile belirli şartları taşımaları kaydıyla kurum kazançlarına bazı ayrıcalıklar getirilerek vergilendirilmesi öngörülen konular kısmen veya tamamen, sürekli veya geçici süreyle vergilendirme dışı bırakılmıştır. 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrası kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlara yer vermiştir. İstisnaların getiriliş amacı kimi zaman mükerrer vergilendirilmenin önüne geçmek olurken, kimi zaman da ekonomik gelişmenin teşviki amacıyla kurumların mali yapılarının güçlendirilmesi olmaktadır. Mezkûr maddede aynı zamanda ülkenin sosyal refahına da hizmet eden istisnalara yer verilmiştir.

Çalışmamızın konusunu kurumlar vergisi kanununda yer alan istisnalar oluşturmakta olup; ilgili tebliğler, kanun gerekçeleri, yargı kararları ve vergi idaresi tarafından yayımlanan özelgeler ışığında konu açıklanmaya çalışılmıştır.

2- İŞTİRAK KAZANÇLARI İSTİSNASI

2.1- Yurt İçi İştirak Kazançları İstisnası

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde, bir kazancın iki kez vergilendirilmesini önleyerek mükerrer vergilendirilmenin önüne geçmek amacıyla iştirak kazançları istisnasına yer verilmiştir. Söz konusu düzenleme ile elde edildiği kurumda kurumlar vergisi kapsamında vergilendirilen kazancın kar payı dağıtımı yolu ile ikinci bir kez devir alan kurumda vergilendirilmesi engellenmek istenmiştir.

^(*)Vergi Müfettiş Yardımcısı

Söz konusu düzenleme ile kurumların;

- Tam mükellefiyete tâbi başka bir kurumun sermayesine katılmaları nedeniyle elde ettikleri kazançlar (fonların katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kâr payları hariç olmak üzere),

- Tam mükellefiyete tâbi başka bir kurumun kârına katılma imkânı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde ettikleri kâr payları ve tam mükellefiyete tâbi başka bir kurumun kârına katılma imkânı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde ettikleri kâr payları,

kurumlar vergisinden istisna kapsamına alınmıştır.

Bu maddedeki düzenleme, yalnızca tam mükellefiyete tabi kurumların sermayelerine iştirak edilmesi suretiyle kurumlarca elde edilen kâr paylarını kapsamaktadır. Kâr payını alan kurumun tam veya dar mükellefiyete tabi olmasının istisnanın uygulanmasında bir önemi bulunmamaktadır.

Söz konusu maddenin parantez içi hükmü uyarınca, kurumların yatırım fonları katılma belgeleri ve yatırım ortaklıkları hisse senetlerinden elde ettikleri kar payları kazanç aktaran kurumda vergilendirilmediği için, istisnadan faydalanma imkânları bulunmamaktadır.

Ayrıca 1 Seri No'lu KVK Genel Tebliği uyarınca;

- Tam mükellef bir kurumdan elde edilen iştirak kazancının, bu kurumda genel vergi rejimi uyarınca vergilenmiş veya kurumlar vergisinden istisna edilmiş kazançlardan oluşması veya kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisinin kapsamı dışında bırakılmış veya düşük oranda vergi kesintisi yapılmış olması, istisna uygulamasına engel teşkil etmeyecektir.

- Aynı şekilde, Gelir Vergisi Kanunu'nun 75 inci maddesinin ikinci fıkrasının (3) numaralı bendinde, idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kâr payları menkul sermaye iradı sayılmıştır. Dolayısıyla, kurumların başka bir kuruma iştirak etmeleri nedeniyle bu kurumun yönetim kurulunda bulunan temsilcileri vasıtasıyla elde etmiş oldukları kâr payları da iştirak kazancı istisnasından yararlanabilecektir.

- İştirak kazançları istisnası uygulaması açısından, kurumlar vergisi mükelleflerinin iştirak ettikleri tam mükellef kuruma hangi oranda iştirak ettiklerinin bir önemi bulunmamaktadır. İştirak oranına bakılmaksızın tam mükellef kurumlardan elde edilen kâr paylarının tamamı kurumlar vergisinden istisna edilecektir. Ayrıca, kâr payını elde eden kurumun tam mükellef kuruma belli bir süre iştirak etme şartı da aranılmamaktadır.

Diğer taraftan, kurumların yatırım fonları katılma belgeleri ve yatırım ortaklıkları hisse senetlerinden elde ettikleri kar payları kazanç aktaran kurumda vergilendirilmediği için, istisnadan faydalanma imkânları bulunmamaktadır. Buna göre, fonlar ile yatırım ortaklıklarının türü ve niteliğine bakılmaksızın, bunların katılma belgeleri ile hisse senetlerinden elde edilen kâr payları iştirak kazancı istisnasından yararlanamayacaktır.

Ancak Kurumlar Vergisi Kanunu' nun 30/3. maddesine göre dar mükellef kurumlar tarafından elde edilen kâr payları üzerinden yapılacak vergi kesintisi açısından iştirak kazançları istisnasının bir etkisi bulunmamaktadır. Buna göre tam mükellef kurumlar tarafından, dar mükellef kurumlara veya kurumlar vergisinden muaf olan dar mükelleflere (Türkiye'de bir iş yeri veya daimî temsilci aracılığıyla kâr payı elde edenler hariç olmak üzere) dağıtılan ve Gelir Vergisi Kanununun 75 inci maddesinin ikinci fıkrasının (1), (2) ve (3) numaralı bentlerinde sayılan kâr payları üzerinden (bu Kanunun 15 inci

maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca vergi kesintisine tâbi tutulan kazançlar hariç olmak üzere) % 15 oranında kurumlar vergisi kesintisi yapılacaktır.

2.2- Yurt Dışı İştirak Kazançları İstisnası:

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu' nun 5. maddesinin 1 fıkrasının (b) bendinde kurumların yurt dışından elde ettikleri iştirak kazançları, belli koşullar altında kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

2.2.1- Yurt Dışı İştirak Kazancı İstisnasından Yararlanma Şartları:

1 Seri No.lu Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliği'nde kurumların yurt dışı iştirak kazançları istisnasından yararlanabilmek için gerekli olan şartlar açıklanmış olup söz konusu istisnadan faydalanabilmek için bu şartların hepsinin aynı zamanda sağlanmış olması gerekmektedir.

1. İştirak edilen kurumun anonim veya limited şirket niteliğinde bir kurum olması,
2. İştirak edilen kurumun kanuni ve iş merkezinin Türkiye'de bulunmaması,
3. İştirak payını elinde tutan kurumun, yurt dışı iştirakin ödenmiş sermayesinin en az %10'una sahip olması,
4. İştirak kazancının elde edildiği tarih itibarıyla, iştirak payının kesintisiz olarak en az bir yıl süre ile elde tutulması,
5. İştirak kazancının (kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler de dâhil olmak üzere) iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az %15 oranında; iştirak edilen yabancı kurumun esas faaliyet konusunun finansman temini veya sigorta hizmetlerinin sunulması ya da menkul kıymet yatırımı olması durumunda, iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranında, gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması,
6. İştirak kazancının, elde edildiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmesi.

2.2.1.1- İştirak Edilen Kurumun Anonim veya Limited Şirket Niteliğinde Bir Kurum Olması

Kurumların yurt dışı iştirak kazançları istisnasından yararlanabilmelerinin ilk şartı, yurt dışında iştirak edilen kurumun anonim veya limited şirket niteliğinde olmasıdır. Bu iki şirket türü dışında bulunan şirket veya kurumlardan elde edilecek kazançlar diğer beş şartı taşısa dahi istisnadan yararlanamayacak ve genel usullere göre vergilendirilecektir.

Ancak yurt dışındaki inşaat, onarım, montaj işleri ile teknik hizmetlerin yapılabilmesi için, ilgili ülke mevzuatına göre ayrı bir şirket kurulmasının zorunlu olduğu durumda söz konusu şirkete iştirak edilmesinden elde edilen kazançlara herhangi bir şart aranmaksızın istisna uygulanacaktır. Söz konusu istisnanın açıklamalarına çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir.

2.2.1.2- İştirak Edilen Kurumun Kanuni ve İş Merkezinin Türkiye'de Bulunmaması

Kanuni veya iş merkezlerinden birinin dahi Türkiye'de bulunması istisnadan faydalanmaya engel oluşturmaktadır. İstisnadan faydalanmak için, anonim veya limited şirketin hem kanuni hem de iş merkezinin yurt dışında bulunması gerekmektedir.

2.2.1.3- İştirak Payını Elinde Tutan Kurumun, Yurt Dışı İştirakin Ödenmiş Sermayesinin En Az %10'una Sahip Olması

İştirak payını elinde tutan kurumun, iştirak kazancını elde ettiği tarih itibarıyla yurt dışı iştirakin ödenmiş sermayesinin en az %10'una sahip olması gerekmektedir. %10 iştirak oranının, kazancın elde edildiği tarihten geriye doğru kesintisiz olarak bir yıl süreyle devam ettirilmiş olması da şarttır.

2.2.1.4- İştirak Kazancının Elde Edildiği Tarih İtibarıyla, İştirak Payının Kesintisiz Olarak En Az Bir Yıl Süre İle Elde Tutulması

İştirak payını elinde tutan kurumun yurt dışı iştirak paylarını, iştirak kazancının elde edildiği tarih itibarıyla en az bir yıl süreyle ve kesintisiz olarak elde tutması gerekmektedir.

Rüçhan hakkı kullanılmak suretiyle veya yurt dışı iştirakin iç kaynaklarından yapılan sermaye artırımları nedeniyle elde edilen iştirak payları için bir yıllık elde tutulma süresinin tespitinde, sahip olunan eski iştirak paylarının elde edilme tarihi esas alınacaktır.

2.2.1.5- İştirak Kazancının İştirak Edilen Kurumun Faaliyette Bulunduğu Ülke Vergi Kanunları Uyarınca En Az %15 Oranında Gelir ve Kurumlar Vergisi Benzeri Toplam Vergi Yükü Taşınması

İştirak kazançlarının, kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler dâhil olmak üzere doğduğu ülke kanunları uyarınca en az %15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri bir vergi yükü taşınması gerekmektedir.

Ancak, iştirak edilen kurumun esas faaliyet konusunun, finansal kiralama dahil finansman temini veya sigorta hizmetlerinin sunulması ya da menkul kıymet yatırımı olması durumunda, bu kurumdan elde edilen iştirak kazançlarının kurumlar vergisinden istisna edilebilmesi için kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler dahil olmak üzere faaliyette bulunduğu ülke kanunları uyarınca en az %15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri bir vergi yükü taşınması yeterli olmayıp en az Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranında (%20) veya daha yüksek oranda gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşınması gerekmektedir.

Vergi yükü, yurt dışındaki iştirakin bulunduğu ülkede ilgili dönemde tahakkuk eden ve kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler de dâhil olmak üzere, toplam gelir ve kurumlar vergisi benzeri verginin, bu dönemde elde edilen toplam dağıtılabilir kurum kazancı ile tahakkuk eden gelir ve kurumlar vergisi toplamına oranlanması suretiyle tespit edilecektir.

Dağıtılabilir kurum kazancının tespitinde, dönem kârından ayrılan karşılıklar ile yedek akçeler, dağıtılabilir kârın bir unsuru olarak kabul edilecektir. İlgili ülke mevzuatı uyarınca ayrılması zorunlu olan yedek akçeler de dağıtılabilir kâr olarak değerlendirilecektir. Diğer taraftan, bulunduğu ülke vergi mevzuatı uyarınca vergiye tabi kazancın tespitinde gider olarak indirimi kabul edilmeyen giderlerin, fiilen yapılmış olup dağıtılması mümkün olmadığından, dağıtılabilir kurum kazancına ilave edilmemesi gerekmektedir.

Yurt dışı iştirak kazançlarına ilişkin vergi yükünün hesabında, fiili yükün dikkate alınması gerekmektedir. Kâr dağıtımı, geçmiş yıl kârlarından veya yedeklerden de yapılabileceği için mükelleflerin, hangi yılın kazancını dağıttıklarına kendilerinin karar vermeleri gerekmektedir. Dolayısıyla, vergi yükü geçmiş yıl karlarının veya yedeklerin ilgili olduğu dönemler itibarıyla ayrı ayrı hesaplanacaktır.

Yurt dışındaki iştirakin kazancı içinde istisna kazanç unsuru bulunması halinde, kazanca istisna uygulandıktan sonra bulunan matrah üzerinden hesaplanan vergi, vergi yükünün tespitinde dikkate alınacaktır. Öte yandan, geçmiş yıl zararlarının mahsubundan sonra hesaplanan bir verginin çıkması veya düşük çıkması durumunda, zarar mahsubundan sonraki matraha isabet eden vergi tutarı bulunacak ve bu tutara göre vergi yükünün tespiti yapılacaktır.

Bununla birlikte KVK' nın 5/1-b-3'üncü maddesinde, vergi yükünün hesabında yurt dışındaki iştirakin bulunduğu ülkede tahakkuk eden ve kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergilerin dikkate alınacağı belirtilmiştir. Madde gerekçesinde verilen örnekte de yurt dışı iştirakin bulunduğu ülkede, kendi kazançları üzerinden tahakkuk eden vergiler, vergi yükünün hesabında dikkate alınmıştır. Bu nedenle vergi yükü hesaplanırken iştirak edilen yabancı kurumun bulunduğu ülkedeki tahakkuk eden gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergilerin dikkate alınması gerekmektedir. Söz konusu kurumun başka ülkelerde ödediği veya kurum kazancının dolaylı olarak Türkiye'ye transferinde ödenen vergilerin bu hesaplama dâhil edilmemesi gerekmektedir.

Örnek:

(K) A.Ş.'nin bir yılı aşkın süreden beri sermayesine %20 oranında iştirak ettiği bilgisayar üretimi ve satışı alanında faaliyet gösteren yurt dışındaki (Z) kurumunun ticari kazancının 450 birim, vergiye tabi kazancın tespitinde gider olarak kabul edilmeyen gider tutarının 50 birim, dolayısıyla vergiye tabi kazancının 500 birim olduğunu ve bu kazancın 100 biriminin vergiden istisna olduğunu varsayalım. Aynı zamanda, bu ülkede vergi oranının %25 olması durumunda, vergiye tabi kurum kazancı $[(450+50)-100=]$ 400 birim olacaktır. Hesaplanacak kurumlar vergisi benzeri vergi ise $(400 \times \%25=)$ 100 birim olacak ve bu verginin, dağıtılabilir kazanç olan $(450-100=)$ 350 birim ile hesaplanan kurumlar vergisi olan 100'ün toplamı olan 450'ye oranlanması $(100/450)$ sonucu bulunacak vergi yükü %22 olacaktır.

Dolayısıyla elde edilen yurt dışı iştirak kazancı, en az %15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergi yükü taşıdığından, bu kurumdan elde edilen iştirak kazancı yurt dışı iştirak kazancı istisnasından yararlanacaktır.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli nokta iştirak edilen kurumun kâr payı dağıtması durumunda dağıtılan kâr payları üzerinden ayrıca vergi kesintisi yapılması söz konusu ise yapılacak vergi kesintisinin de vergi yükünün hesabında dikkate alınması gerektiğidir.

Örnek:

Yurt dışı iştirakin ticari bilançosuna göre oluşan kurum kazancının 90 birim, vergiye tabi kazancın tespitinde gider olarak kabul edilmeyen tutarın 10 birim olması durumunda, vergiye tabi kazanç 100 birim olacaktır. Bu tutarın 50 birimlik bölümünün vergiden istisna edilmiş olması ve ilgili ülkedeki kurumlar vergisi oranının da %15 olması halinde, hesaplanacak kurumlar vergisi $[(100-50) \times \%15=]$ 7,5 birim olacaktır. Bu kurumun vergiden istisna edilmiş olan 50 birimlik kazancı üzerinden %5 oranında vergi kesintisi yapılmıştır. Hesaplanan kurumlar vergisi ile kesilen verginin $(7,5+2,5=10)$ toplamının, dağıtılabilir kazanç $(90-10= 80)$ birim ile hesaplanan toplam verginin (10 birim) toplamı olan 90 birime oranlanması sonucunda $(10/90)$ vergi yükü %11,1 olacaktır.

Bu durumda, her ne kadar ilgili ülke mevzuatına göre uygulanan nominal vergi oranı %15 olsa da gerçek vergi yükü %11,1 olacaktır. Bu durum iştirak söz konusu kazanca iştirak kazancı istisnasının uygulanmasına engel olacaktır.

2.2.1.6- İştirak Kazancının, Elde Edildiği Hesap Dönemine İlişkin Kurumlar Vergisi Beyannamesinin Verilmesi Gereken Tarihe Kadar Türkiye'ye Transfer Edilmesi

İştirak kazançlarının, elde edildiği hesap dönemine ilişkin yıllık kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmesi gerekmektedir. Elde edilen iştirak kazançlarının elde edildiği dönemde kurum kazancına dahil edilmesi zorunlu olup bu kazançların kurumlar vergisi beyannamesinin verilme süresinin sonuna kadar Türkiye'ye transfer edilmeyen kısmı istisnadan yararlanamayacaktır. Türkiye'ye bu süre içinde transfer edilmeyen yurt dışı iştirak kazançları, daha sonraki yıllarda Türkiye'ye transfer edilse dahi anılan istisnadan yararlanamayacaktır.

Örneğin, yabancı kurum tarafından 2011 yılı Ocak ayında kâr dağıtımı yapılması halinde, bu iştirak kazancı Türkiye'de 2011 yılı kurum kazancına dahil edilerek, bu hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesi ile beyan edilecek olup söz konusu kazancın beyanname verme süresinin sonu olan 25.04.2012 (özel hesap dönemleri mahfuzdur) tarihine kadar Türkiye'ye transfer edilmiş olması şartıyla istisnadan yararlanılabilecektir.

Geçici vergi dönemleri açısından, iştirak kazançlarının ilgili geçici vergi dönemine ait beyannamenin verileceği tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmesi halinde, bu geçici vergi döneminden itibaren istisnadan yararlanılabilmesi mümkün olacaktır.

Türkiye'ye transfer edilen yurt dışı iştirak kazançlarının, Türk Lirasına çevrilme zorunluluğu bulunmamaktadır. Kazancın elde edildiği ülkenin veya başka bir para birimi cinsinden olabilir.

İştirak kazancı, dağıtıldığı dönemde elde edilmiş sayılacağından, transfer tarihinde ortaya çıkan olumlu veya olumsuz kur farkları istisna tutarının tespitinde dikkate alınmayacaktır.

2.2.2- Yurt Dışındaki İnşaat İşlerinin Yapılabilmesi İçin İlgili Ülke Mevzuatına Göre Ayrı Bir Şirket Kurulmasının Zorunlu Olduğu Durumlarda İstisna Uygulaması

Yurt dışındaki inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılabilmesi için ilgili ülke mevzuatına göre ayrı bir şirket kurulmasının zorunlu olduğu durumlarda, söz konusu şirketlere iştirak edilmesinden elde edilen kazançlara, herhangi bir şart aranmaksızın yurt dışı iştirak kazançları istisnası uygulanacaktır.

Ancak, yurt dışındaki inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılabilmesi için ilgili ülke mevzuatına göre kurulan şirketin ana sözleşmesinde, inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılması için kurulduğunun belirtilmesi ve fiilen bu amaç dışında faaliyetinin bulunmaması şarttır. Bu şartları taşımayan veya başka faaliyet konularıyla da uğraşan şirketlerin bu kapsamda değerlendirilmesi mümkün bulunmamaktadır.

2.3- Tam Mükellef Anonim Şirketlerin Yurt Dışı İştirak Hisselerini Elden Çıkarmalarına İlişkin İstisna

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi uyarınca kazancın elde edildiği tarih itibarıyla aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlası, tam mükellef olmayan anonim veya limited şirket niteliğindeki şirketlerin her birinin sermayesine en az %10 oranında iştiraktan oluşan tam mükellefiyete tabi anonim şirketlerin,

en az 2 tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan yurt dışı iştirak hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kurum kazançları kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Kurumlar Vergisi Kanunu' na göre söz konusu istisnadan tam mükellefiyete tabi anonim şirketler sadece belirli şartları taşıdıkları takdirde faydalanabileceklerdir. Şartlar şu şekildedir;

- Yurt dışı iştiraklerinin anonim veya limited şirket niteliğinde olması ve bu iştiraklerin Türkiye'de tam mükellefiyetinin bulunmaması,
- Yurt dışı iştirak kazancının elde edildiği tarih itibarıyla; her birinin sermayesine en az %10 oranında iştirak edilen yurt dışı iştiraklerine isabet eden hisselerin aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlasını teşkil etmesi,
- Satışa konu iştirak hisselerini, elden çıkarma tarihi itibarıyla en az iki tam yıl (730 gün) süreyle aktifinde tutmuş olması.

Tam mükellef anonim şirketlerin portföyünde, yukarıda sayılan üç maddede yer alan şartları taşımayan iştirak hisselerinin bulunması durumunda sadece bu hisseler istisnadan faydalanamayacak olup, şartları taşıyan iştirak hisseleri istisnadan faydalanabilecektir.

Örnek:

Türkiye'de tam mükellef olan (X) A.Ş.'nin 20/07/2011 tarihi itibarıyla üç tam yıldır aktifinde bulunan ve aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışındaki aktif toplamının %80'i tam mükellef olmayan (Y), (Z) ve (T) anonim veya limited şirket mahiyetindeki şirketlere iştiraktan oluşmaktadır. Söz konusu yurt dışı iştiraklerinin bilançoda görülen kayıtlı değeri 400.000 TL, nakit varlıklar dışındaki aktif toplamı ise 500.000 TL'dir. (X) A.Ş.'nin bu şirketlerin sermayesine iştirak payları da aşağıdaki gibidir:

- (Y) Şirketinin sermayesi 500.000 TL, (X) A.Ş.'nin sermaye payı 250.000 TL,
- (Z) Şirketinin sermayesi 200.000 TL, (X) A.Ş.'nin sermaye payı 100.000 TL,
- (T) Şirketinin sermayesi 1.000.000 TL, (X) A.Ş.'nin sermaye payı 50.000 TL'dir.

Bu takdirde, (X) A.Ş.'nin (T) Şirketindeki sermaye payı %5 olduğundan ve bu iştirak payı dışındaki iştiraklerin (X) A.Ş.'nin nakit varlıklar dışındaki aktif toplamına oranı $[(250.000 + 100.000)/500.000=]$ %70 olacağından, bu kurum istisna uygulaması için gereken şartları taşımamaktadır. Bu nedenle, yurt dışı iştirak hisselerinin satışından elde edilecek kazançlar istisnadan yararlanamayacaktır.

Şayet, (X) A.Ş.'nin (T) Şirketi dışında kalan diğer şirketlere iştirak etmesi nedeniyle, nakit varlıklar dışındaki aktif toplamı %75 şartını taşıyor olsaydı, (T) şirketine ait iştirak hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar için de istisnadan yararlanılabilecekti.

Nakit ve benzeri varlıklar olarak; şirketin kasasında veya bankada bulunan nakit varlıklar, şirket tarafından alınan çekler, altın, devlet tahvili, hazine bonusu, Toplu Konut İdaresince çıkarılan veya İMKB'de işlem gören hisse senetleri, tahvil ve bonoların anlaşılması gerekmektedir.

3- EMİSYON PRİMİ KAZANCI İSTİSNASI

Emisyon primi anonim şirketlerin kuruluş ve sermaye artırımını sırasında ihraç ettikleri hisse senetlerini itibari değer üzerinde bir bedelle ihraç edilmesi durumunda, ihraç değeriyle itibari değer arasında oluşan olumlu fark, vergi hukukunda "emisyon primi", ticaret hukukunda "agio" ve tek düzen hesap planında "ihraç primi" olarak adlandırılmaktadır.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun 286/2 maddesi ile 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'nun (yürürlük tarihi 01.07.2012) 347. maddesine göre, anonim şirketler itibarî değerinden aşağı bedelle pay çıkaramaz. Payların itibarî değerinden yüksek bir bedelle çıkarılabilmeleri için esas sözleşmede hüküm veya genel kurul kararı bulunması gerekmektedir.

6762 sayılı TTK' nın 466. maddesine göre emisyon primlerinden, senet çıkarma sırasında oluşan masraflar indirildikten sonra itfalara veya yardım ve hayır işlerine sarf edilmeyen kısmının kanuni yedek akçe olarak muhafaza edilmesi öngörülmüştür. Benzer şekilde 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununun 519/2-a maddesinde de yeni payların çıkarılması dolayısıyla sağlanan primin, çıkarılma giderleri, itfa karşılıkları ve hayır amaçlı ödemeler için kullanılmamış bulunan kısmının kanuni yedek akçeye ekleneceğini hüküm altına almıştır.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu' nun 12/5 maddesi: *"Yönetim kurulunun; imtiyazlı veya itibari değerinin üzerinde hisse senedi çıkarılması, pay sahiplerinin yeni pay almak haklarının sınırlandırılması konularında veya imtiyazlı hisse senedi sahiplerinin haklarını kısıtlayıcı nitelikte karar alabilmesi için; esas sözleşme ile yetkili kılınması şarttır."* hükmü ile hisse senedi ihraç yetkisini ana sözleşme ile yönetim kuruluna verilebilme yolunu öngörmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi ile anonim şirketlerin gerek kuruluşlarında gerekse sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları payların, itibari değer üzerinde bir bedelle elden çıkarılması halinde oluşan kazançlar kurumlar vergisinden istisna edilmektedir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5/3 maddesinde iştirak hisseleri alımıyla ilgili finansman giderleri hariç olmak üzere, kurumların kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin giderlerinin veya istisna kapsamındaki faaliyetlerinden doğan zararların, istisna dışı kurum kazancından indirilemeyeceği hükmü bulunmaktadır. Bu hükmü göre; emisyon priminin elde edilmesine ilişkin giderlerin kurum kazancından indirilmesi mümkün değildir.

Ancak ihraç primleri çıkarılması sırasında şirketlerin katlandığı giderlerin dikkate alınmaması şirketler açısından haksız bir uygulamaya yol açacaktır. Bu durumda sermayedeki artış tutarı ile hisse senetlerinin ihracından elde edilen primi oranlayarak yapılan giderleri bu oran dahilinde dikkate almanın durumun çözümü açısından uygun olacağı kanaatindeyiz.

Anonim şirketlerin hisselerini ellerinde bulunduran hisse sahiplerinin veya başka şirketlere ait hisseleri ellerinde bulunduran anonim şirketlerin hisse senetlerini elden çıkartmaları durumunda elde edilen kazanç emisyon primi istisnası kapsamında değerlendirilmemektedir.

3.1- Emisyon Primlerinin Muhasebe Kaydı

Emisyon primleri Tekdüzen Hesap Planında "520 Hisse Senedi İhraç Primleri Hesabı" nda izlenmektedir. Söz konusu hesap bilanço hesabı olup gelir tablosu ile ilişkilendirilmeksizin doğrudan bilanço ya aktarılmaktadır. Bu nedenle emisyon primleri gelir tablosunda ve kurum ticari karının içerisinde yer almamaktadır.

Örnek:

(A) A.Ş. sermayesini 01.01.2011 tarihinde 1.000.000 TL tutarında artırmaya karar vermiş, bu amaçla çıkarılan 1,00 TL nominal bedelli 1.000.000 adet hisse senedi primli olarak tanesi 2 TL'den 06.15.2011 tarihinde satılmıştır. Hisse senetlerinin ihracı için KDV hariç 100.000 TL gider yapılmıştır.

Kurumun sermaye artırımını sırasında elde ettiği ihraç primi (2.000.000 -1.000.000=) 1.000.000 TL'dir. Bu işlemlere ilişkin muhasebe kayıtları şöyle olacaktır.

a) Sermaye artırımına ilişkin kayıt:

/	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	1.000.000,00
500 SERMAYE	1.000.000,00
/	

b) Hisse senedi ihraç giderinin kaydı:

/	
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	100.000,00
770.70.100 Hisse Senedi İhraç Giderleri	50.000,00
770.90.90 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	50.000,00
191 İNDİRİLECEK KDV	18.000,00
102 BANKALAR	118.000,00
/	

c) Kanunen kabul edilmeyen hisse senedi ihraç giderinin KDV'sinin kaydı:

/	
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	9.000,00
770.90.90 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	
191 İNDİRİLECEK KDV	9.000,00
/	

d) Hisse senetlerinin primli olarak satılması:

/	
102 BANKALAR	2.000.000,00
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	1.000.000,00
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ	1.000.000,00
/	

d) Hisse senedi ihraç giderlerinin mahsubu:

/	
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ	109.000,00
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	100.000,00
770.70.100 Hisse Senedi İhraç Giderleri	50.000,00
770.90.90 Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	59.000,00
/	

Yukarıda yer alan örnekte görüldüğü üzere; şirket 1.000.000 TL sermaye artırımını karşılığında 1.000.000 TL ihraç primi elde edilmiştir. Bu göstermektedir ki 2.000.000 tutarındaki işlemin %50' lik kısmı ihraç primidir. Bu nedenle ihraç giderlerinin yarısının dönem kazancından indirilmesi mümkün değildir. Ayrıca bu giderlere isabet eden KDV'de indirim konusu yapılamayacaktır.

Ayrıca hisse senedi ihraç primi kazanımı karşılığında yapılan giderleri oluşturan tutar kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde mali kar hesaplanırken ticari kardan indirilecektir.

4- TÜRKİYE'DE KURULU FONLAR ile YATIRIM ORTAKLIKLARININ KAZANÇLARINA İLİŞKİN İSTİSNA

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi ile;

- Menkul kıymetler yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları,
 - Portföyü Türkiye'de kurulu borsalarda işlem gören altın ve kıymetli madenlere dayalı yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları,
 - Girişim sermayesi yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları,
 - Gayrimenkul yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları,
 - Emeklilik yatırım fonlarının kazançları,
 - Konut finansmanı fonları ile varlık finansmanı fonlarının kazançları
- anılan fon veya ortaklıkların Türkiye'de kurulmuş olmaları şartıyla kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Bu istisna, anılan fon ve ortaklıkların söz konusu kazançları üzerinden kesinti yoluyla vergi alınmasına engel teşkil etmemektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu' nun 15/3. maddesine göre, emeklilik yatırım fonları hariç olmak üzere, Kanunun 5. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yazılı kazançlardan, dağıtılsın veya dağıtılmasın, kurum bünyesinde %15 (03.02.2009 tarihinden itibaren uygulanan BKK kararına göre %0) oranında vergi kesintisi yapılacaktır.

4.1- Menkul Kıymetler Yatırım Fonları veya Ortaklıklarının Portföy İşletmeciliğinden Doğan Kazançları

Türkiye'de kurulu menkul kıymetler yatırım fonları ile menkul kıymetler yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Fon veya ortaklık portföyünde, döviz veya dövize endeksli kıymetlerin bulunması, istisnanın uygulanmasına engel teşkil etmeyecektir.

4.2- Portföyü Türkiye'de Kurulu Borsalarda İşlem Gören Altın ve Kıymetli Madenlere Dayalı Yatırım Fonları veya Ortaklıklarının Portföy İşletmeciliğinden Doğan Kazançları:

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinin (2) numaralı alt bendi ile Türkiye'de kurulan ve portföyü de Türkiye'de kurulu borsalarda işlem gören altın ve kıymetli madenlere dayalı yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Dolayısıyla, bu alt bent kapsamına giren kazançların belirlenmesinde, kazancı elde eden fon ve ortaklıkların portföy yapısına bakılacaktır. Fon portföyünün en az %51'ini devamlı olarak;

- Türkiye’de kurulu borsalarda işlem gören altın ile altına dayalı sermaye piyasası araçlarına yatırmış fon ve ortaklıklar “Altın fonu veya ortaklığı”,
 - Türkiye’de kurulu borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler ile bu madenlere dayalı sermaye piyasası araçlarına yatırmış fon ve ortaklıklar ise “Kıymetli madenler fonu veya ortaklığı” olarak kabul edilecektir.
- Görüleceği üzere, söz konusu fonların veya ortaklık kazançlarının anılan istisna kapsamında değerlendirilebilmesi için portföyü oluşturan altın, kıymetli madenler ile bu madenlere dayalı sermaye piyasası araçlarının Türkiye’de kurulu borsalarda işlem görmesi şarttır.

4.3- Girişim Sermayesi Yatırım Fonları veya Ortaklıklarının Kazançları

Türkiye’de kurulu girişim sermayesi yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları, kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

4.4- Gayrimenkul Yatırım Fonları veya Ortaklıklarının Kazançları

Türkiye’de kurulu gayrimenkul yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

4.5- Emeklilik Yatırım Fonlarının Kazançları

Türkiye’de Kurulu emeklilik yatırım fonlarının kazançları kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Ayrıca kurum bünyesinde yapılan tevkifat açısından, Kurumlar Vergisi Kanunu’ nun 15/3 maddesi ile emeklilik yatırım fonlarının diğer fonlardan farklı olarak kurum bünyesinde tevkifata tabi tutulmasının önüne geçilmiştir.

4.6- Konut Finansmanı Fonları ile Varlık Finansmanı Fonlarının Kazançları

Türkiye’de kurulu konut finansmanı fonları ile varlık finansmanı fonlarının kazançları kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

5- TAŞINMAZLAR ve İŞTİRAK HİSSELERİ İLE KURUCU SENETLERİ, İNTİFA SENETLERİ ve RÜÇHAN HAKLARI SATIŞ KAZANCI İSTİSNASI

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 5/1-e maddesi uyarınca, kurumların, en az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançlarının % 75’lik kısmı kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur.

İstisnanın amacı 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’ nun amaç kısmında belirtilmiş olup, kurumların bağlı değerlerinin ekonomik faaliyetlerde daha etkin bir şekilde kullanılmasına olanak sağlanması ve kurumların mali bünyelerinin güçlendirilmesi olarak ifade edilmiştir.

Diğer taraftan söz konusu istisna uygulamasına ilişkin olarak geniş açıklamaların ve belirlemelerin yapıldığı 1 ve 3 Seri No’lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğlerinde, istisnanın temel amacının, kurumların mali yapılarının güçlendirilmesinin teşviki olduğu belirtilmiş ve bu bağlamda ekonomik açıdan şirketlere ilave imkân sağlamayan işlemlerin istisna kapsamı dışında kalacağı belirtilmiştir.

Söz konusu istisnanın amacına yönelik, Danıştay 4. Dairesinin vermiş olduğu karar şu şekildedir:

“Sözü edilen maddenin gerekçesinden de anlaşılacağı üzere, istisna, tam mükellef kurumların bağlı değerlerinin ekonomik faaliyetlerinde daha etkin bir şekilde kullanılmasına imkan sağlamak amacıyla getirilmiştir. Böylece kurumların iştirak hisseleriyle gayrimenkullerinin satışı suretiyle bağlı değerlerin çözümü ve oluşan çözülmüş kaynakların, kurumların ticari faaliyetlerinde kullanılması ve dolayısıyla kurumların borçlanma yoluna gitmeden kendi öz kaynaklarıyla ticari faaliyetlerini devam ettirebilmesi ve mali yapılarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır...

...Bu bakımdan, her biri ayrı tüzel kişiliğe sahip olan şirketlerin ellerindeki gayrimenkullerini satarak elde ettikleri değer artışı ile kendi mali yapılarını güçlendirmek ve finansman sorunlarını çözmek yerine, bu kazancı aynı guruba dahil diğer şirketlerden gayrimenkul almak suretiyle intikal ettirmeleri halinde, kanunda öngörülen şekli şartlar yerine getirilmiş olsa dahi anılan istisnadan yararlanmak mümkün görülmemiştir”¹

Sonuç olarak Danıştay 4. Dairesince verilen kararda, istisnanın getiriliş amacını göz önünde bulundurularak, kurumların amaç dışında yaptığı işlemlerin istisnadan faydalanamayacağına işaret edilmektedir.

5.1- İstisna Karşısında Kurumların Durumları

5.1.1- İstisnadan Faydalanabilecek Olan Kurumlar

Söz konusu istisna hükümlerinden kurumlar vergisi mükellefi olan; sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklıkları faydalanabileceklerdir. Kurumların dar veya tam mükellef olmaları istisna hükümlerinden faydalanmalarına herhangi bir etki yapmayacaktır.

5.1.2- İstisnadan Faydalanamayacak Olan Kurumlar

Menkul kıymet veya taşınmaz alım-satımı veya kiralanması faaliyetinde bulunan kurumların bu amaçla yapmış oldukları satışlardan elde ettikleri kazançlara istisna hükümleri uygulanamayacaktır.

5.2- İstisnanın Uygulanmasına Konu Olacak İktisadi Kıymetler

5.2.1- Taşınmazlar

İstisnaya konu olan taşınmazlar, Türk Medeni Kanununda “taşınmaz” olarak tanımlanan ve esas niteliği bakımından bir yerden başka bir yere taşınması mümkün olmayan, dolayısıyla yerinde sabit olan mallardır.

Bunlar Türk Medeni Kanununun 704 üncü maddesinde;

- Arazi,
 - Tapu siciline ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar,
 - Kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler
- olarak sayılmıştır.

Elden çıkarılacak taşınmazlardan doğacak kazancın, bu istisna uygulamasına konu olabilmesi için taşınmazın Türk Medeni Kanununun 705 inci maddesi gereğince kurum adına tapuya tescil edilmiş

¹ Danıştay 4. Daire, 04.10.1994 tarih ve E: 1993/5241, K:1994/4562.

olması gerekmektedir. Bu nedenle, ilgili kurum adına tapuya tescili yapılmamış bir binanın satışından doğan kazanç bu istisna uygulanmayacaktır.

Fiiliyatta cins tashihihinin kurum adına tapuya tescilinin yapılmasında çeşitli nedenlerle gecikmeler olabilmektedir. Bu gibi durumlarda, taşınmazın işletme aktifinde iki yıl süreyle bulunup bulunmadığının, tespitinde, işletmede iki yıldan fazla süreyle sahip olunarak fiilen kullanıldığının, yapı inşaatı ruhsatı, vergi dairesi tespiti veya resmi kurum kayıtlarından birisi ile tevsik edilebilmesi mümkün olabilecektir.

Organize sanayi bölgeleri tarafından verilen tahsis belgesine istinaden veya çeşitli nedenlerle iki yıldan fazla süreyle fiilen kullanılan ancak, tapuda kurum adına henüz tescil edilmemiş bir taşınmazın tahsis belgesine dayanılarak veya zilyetliğin devri suretiyle satılması durumunda bir taşınmaz satışından bahsedilemeyeceğinden istisna uygulanmayacak, ancak, iki tam yıl kullanıldığı yukarıda yer alan açıklamalar çerçevesinde tevsik edilen taşınmazın tapuda kurum adına tescil edildikten sonra satılması halinde, satıştan elde edilen kazançlar bu istisna kapsamında değerlendirilecektir.

Taşınmaz tanımına, taşınmazın bütünüleyici parçası niteliğinde olan unsurları da girecektir. Bütünüleyici parça, Türk Medeni Kanununun 684 üncü maddesinde, *“Bir şeye malik olan kimse, o şeyin bütünüleyici parçalarına da malik olur. Bütünüleyici parça, yerel âdetlere göre asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak bulunmayan parçadır.”* şeklinde tanımlanmıştır.

Taşınmaz tanımına, taşınmazın eklentisi niteliğinde olan unsurlar ise girmeyecektir. Eklenti, Türk Medeni Kanununun 686. maddesinde; *“Bir şeye ilişkin tasarruflar, aksi belirtilmedikçe onun eklentisini de kapsar. Eklenti, asıl şey malikinin anlaşılabilen arzusuna veya yerel âdetlere göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için asıl şeye sürekli olarak özgülenen ve kullanılmasında birleştirme, takma veya başka bir biçimde asıl şeye bağlı kılınan taşınır maldır. Eklenti, asıl şeyden geçici olarak ayrılmakla bu niteliğini kaybetmez.”* şeklinde tanımlanmıştır.

İstisna uygulaması sabit üretim vasıtası niteliğindeki makineler açısından değerlendirildiğinde, makinelerin sökülmesi gerektiği zaman bina tahrip olacak veya zarar görecektir ise bu makineler binanın bütünüleyici parçası olarak kabul edilecektir. Aynı şekilde, bina ile birlikte bir bütün oluşturan ve birbirinden ayrılmaları halinde istenilen faydayı sağlamayacak durumda olan makineler de binanın bütünüleyici parçasıdır. Bunlara örnek olarak transformatörler, kazanlar, zemine raptedilen türbinler sayılabilir.

Taşınmazlarla birlikte satışa konu olan ve o taşınmazın bütünüleyici parçası sayılan şeylerin satışından elde edilen kazançlar da istisna kapsamında değerlendirilecektir. Ancak, taşınmazın zeminine veya duvara sabitlenmiş olmakla birlikte münferiden veya toplu olarak sökülüp satılması mümkün olan ve bu takdirde işletmenin sınaî olma vasfını değiştirmeyen ve üretimi de aksatmayan makine ve benzeri aletler bütünüleyici parça niteliğinde değerlendirilemeyeceğinden bunların satışından doğan kazanç, istisnadan yararlanamayacaktır.

Öte yandan, makinelerin taşınmazdan bağımsız olarak satılması halinde, mütemmim cüz olma vasıfları kalmayacağından, bunların satışı menkul mal satışı olarak kabul edilecektir.

5.2.2- İştirak Hisseleri, Kurucu Senetleri ve İntifa Senetleri

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu' nun 5/1-e maddesinde yer alan "iştirak hisseleri" deyimi, menkul değerler portföyüne dahil hisse senetleri ile ortaklık paylarını ifade etmektedir.

Bunlar,

- Anonim şirketlerin ortaklık payları veya hisse senetleri (Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan yatırım ortaklıkları hisse senetleri dahil),

- Limited şirketlere ait iştirak payları,

- Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komanditer ortaklarına ait ortaklık payları,

- İş ortaklıkları ile adi ortaklıklara ait ortaklık payları,

- Kooperatiflere ait ortaklık payları

olarak sıralanabilir.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun düzenleme ve denetimine tabi fonların katılma belgeleri ise iştirak hissesi olarak değerlendirilmeyecektir.

Mülga 5422 sayılı Kanunun uygulanmasında, kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar anılan Kanunun 8 inci maddesinin (12) numaralı bendine göre kurumlar vergisinden istisna edilmekteydi. 5520 sayılı Kanunda yapılan düzenlemeyle konuya Kanunun lafzında da yer verilmek suretiyle uygulamaya açıklık kazandırılmıştır.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun 402 ve 403. maddeleri "intifa senetleri" düzenlemiş olup: *"Umumi heyet, esas mukavele gereğince veya esas mukaveleyi değiştirerek, bedeli itfa olunan payların sahipleri, alacaklılar, kurucular veya bunlara benzer bir sebeple şirketle ilgili olanlar lehine intifa senetleri ihdasına karar verebilir."* hükmü ile intifa senetlerinin ihdasını düzenlemiştir.

Kanun koyucu söz konusu madde ile sadece anonim şirketlerin genel kurul kararı ile intifa senetleri çıkarma yetkisi vermiştir. Söz konusu maddenin metninden de anlaşılacağı üzere mezkur kanun genel kurula, intifa senedi sahiplerinin lehine karar verebileceği hüküm altına alınmıştır. Nitekim Yargıtay 11. Hukuk Dairesi kararında, esas sözleşmede aksine bir hüküm veya intifa hakkı sahiplerinden her birinin muvafakati bulunmadıkça, şirket genel kurulu esas sözleşmeyi tek taraflı değiştirerek, intifa senedi sahiplerinin haklarını onların aleyhine değiştiremeyeceğine hükmetmiştir.²

Adı geçen kanunun 403. maddesi hükmü: *"intifa senedi sahiplerine azalık hakları verilemez; ancak, safi kazanç veya tasfiye neticesine iştirak yahut yeni çıkarılacak hisse senetlerini alma hakları tanınabilir."* İntifa senedi sahiplerine üyelik hakkı verilemeyeceğine işaret etmektedir.

13.01.2011 tarih ve 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu' nun (Yürürlük tarihi 01.07.2012) 502. maddesi: *"(1) Genel kurul, esas sözleşme uyarınca veya esas sözleşmeyi değiştirerek, bedeli kanuna uygun olarak yok edilen payların sahipleri, alacaklılar veya bunlara benzer bir sebeple şirketle ilgili olanlar lehine intifa senetleri çıkarılmasına karar verebilir."* 503. madde ile *"İntifa senedi sahiplerine pay sahipliği hakları verilemez; ancak, bu kişilere, net kâra, tasfiye sonucunda kalan tutara katılma veya yeni çıkarılacak payları alma hakları tanınabilir."* hükmüne yer verilerek 6762 sayılı kanun ile benzer düzenlemelere yer verilmiştir.

İntifa senetleri, sahiplerine şirket safi karından pay alma hakkı tanırken; sahibine pay sahipliği hakkı kazandırmaz. Bu yüzden intifa senedi sahibi genel kurul toplantılarına katılamayacağı gibi oy kullanma, organlara seçilme ve kararlara karşı iptal davası açmak gibi hakları da yoktur.

² Yargıtay. 11. HD' nin 31.05.2001 tarih ve E:2001/3163, K: 2001/4878 sayılı kararı.

Tam mükellef kurumların intifa senetlerinden elde ettikleri kar payları kurum kazancının bir unsuru olup, kurumlar vergisinin konusuna girmektedir. Ancak 5520 Sayılı KVK' nın 5/1-a-2 maddesinde, kurumların tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun karına katılma imkanı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde ettikleri kar payları kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Ayrıca tam mükellef kurumlara ellerindeki intifa senetlerine istinaden kar payı dağıtan tam mükellef kurumlar tarafından, söz konusu kar payları üzerinden dağıtım aşamasında GVK Md:94/6 ve KVK Md:15/2'yarınca vergi tevkifatı yapılmaması gerekmektedir. Dolayısıyla söz konusu kar payı intifa senedi sahibi tam mükellef kurum nezdinde herhangi bir ilave vergi yüküne tabi tutulmamaktadır.

Tam mükellef kurumların intifa senetlerinin satışından doğan kazançları da, kurum kazancının bir unsuru olup, kurumlar vergisinin konusuna girmektedir. Ancak 5520 Sayılı KVK' nın 5/1-e maddesinde, kurumların en az iki tam yıl süreyle sahip oldukları kurucu ve intifa senetleri satışından doğan kazançların % 75'lik kısmı belli şartlar altında kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Dar mükellef kurumlar da, Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcileri aracılığıyla sahip oldukları intifa senedi satışından doğan kazançların vergilendirilmesinde, KVK Md:22/1 uyarınca tam mükellef kurumlar için geçerli olan hükümler uygulanır. Dolayısıyla Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcileri aracılığıyla sahip oldukları intifa senedinin satışından kazanç elde eden dar mükellef kurum, söz konusu satış kazancını kurum kazancına dahil edecek ancak satış kazancının %75'ini beyanname üzerinde KVK Md:5/1-e' de hükmolunan şartları gerçekleştirdiği varsayımı ile istisna konusu yapacaktır.³

5.2.3- Rüçhan Hakları

Rüçhan hakkı, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun 394. maddesinde "yeni pay alma hakkı" başlığı altında düzenlenmiştir. Adı geçen madde şu şekildedir: "*Umumi heyetin esas sermayenin artırılmasına mütaallik kararında aksine şart olmadıkça pay sahiplerinden her biri yeni hisse senetlerinden şirket sermayesindeki payı ile mütenasip miktarını alabilir...*"

Rüçhan hakkı öncelik hakkı anlamına gelmektedir.

Rüçhan hakkı ile, anonim veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde hisse sahiplerine, esas sermayenin arttırılmasına karar verilmesi durumunda çıkarılan yeni payların, ortakların paylarının esas sermayeye oranı nispetindeki kısmını öncelikli alma hakkı verilmektedir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 1 Sıra Nolu Genel Tebliğine göre: Anonim şirketler ile eshamlı komandit şirketlerin sermaye artırımına gitmeleri durumunda, bu şirketlerin hisse senetlerini aktifinde bulunduran kurumlar, bedelli veya bedelsiz olarak yapılan bu sermaye artırımına katılabilecekleri gibi yeni hisse senedi rüçhan hakkı kuponlarını (öncelikli alım hakkı) başkalarına da satabilmektedirler. Söz konusu rüçhan haklarının satışından elde edilen kazançların %75'i istisnadan yararlanabilecektir.

5.3- İstisna Uygulamasına İlişkin Şartlar

5.3.1- İki Tam Yıl Süre ile Aktifte Bulundurulma

İstisna uygulamasına konu olacak taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının en az iki tam yıl (730 gün) süreyle kurumun aktifinde yer alması, diğer bir ifadeyle kurumun bu değerlere iki tam yıl süreyle bilfiil sahip olması gerekmektedir.

³ ECEVİT Özkan, "İntifa Senetlerinin Hukuki Mahiyeti ve Bunlardan Elde Edilen Kazanç ve İratların Vergilendirilmesi", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 356 (Nisan,2011), s.72.

Örnek: 20 Temmuz 2009 tarihinde iktisap edilmiş ve aktive alınmış bir taşınmazın, 20 Temmuz 2011 tarihinden sonra (bu tarih dahil) satılması ve diğer şartların da gerçekleşmesi halinde bu satıştan doğan kazanç kurumlar vergisinden istisna edilecektir.

5.3.1.1- Bedelsiz Olarak veya Rüçhan Hakkı Kullanılmak Suretiyle Elde Edilen Hisse Senetlerinde İktisap Tarihi

Kurumların mevcut hisse senetleri dolayısıyla ellerinde bulunan rüçhan hakkı kuponları karşılığında itibari değeriyle yeni hisse senedi iktisap etmeleri halinde, yeni iktisap edilen söz konusu hisse senetleri açısından iktisap tarihi olarak, eski hisse senetleri ya da iştirak hissesinin iktisap tarihi esas alınacaktır. Aynı durum, iştirak edilen kurumun nedeni ne olursa olsun yapmış olduğu sermaye artışı dolayısıyla bedelsiz olarak iktisap edilen hisse senetleri açısından da geçerli olacaktır.

Bunun dışında, rüçhan hakkı dolayısıyla itibari değerinden farklı bir değerle hisse senedi iktisap edilmesi durumunda; bu hisse senetlerinin iktisap tarihi olarak, eski hisse senetleriyle ilişkilendirilmeksizin, fiilen kurumun aktifine girdikleri tarih esas alınacaktır.

5.3.1.2- Devir ve Bölünme Hallerinde İktisap Tarihi

Kurumlar Vergisi Kanununun 19 ve 20. maddeleri kapsamında gerçekleştirilen devir, tam ve kısmi bölünme hallerinde, devir veya bölünme suretiyle devralınan taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının iktisap tarihi olarak, devir alınan veya bölünen kurumdaki iktisap tarihi esas alınacaktır.

5.3.1.3- İnşa Halindeki Binalarda 2 Yıllık Sürenin Tespiti

Kurumlar tarafından, inşaatı henüz tamamlanmayan, fiilen kullanma imkânı da bulunmayan binaların satılması halinde; kurum aktifinde iki tam yıl kayıtlı olması koşuluyla, sadece binanın arsasının satış kazancına tekabül eden kısmı kurumlar vergisinden istisna olacaktır.

Ancak, arsa üzerinde inşa edilen ve aktive kaydedilen binanın, kurum adına tapuya tescil edilerek satılması halinde, satılan binanın iki yıllık aktifte bulundurulma süresinin başlangıç tarihi olarak, inşaatın tamamlandığı ve bina olarak kullanılmaya başlandığı tarih esas alınacaktır.

5.3.1.4- Aynı Kuruma Ait İştirak Hisselerinin İktisabında 2 Yıllık Sürenin Tespiti:

Kurumlar vergisi mükelleflerinin, aynı kuruma ait değişik tarihler itibarıyla iktisap ettikleri iştirak hisselerinin bir kısmını satmaları durumunda, söz konusu iştirak hisselerinin iki tam yıl aktifte yer alma şartını sağlayıp sağlamadığının tespitinde ilk giren ilk çıkar (FIFO) yönteminin kullanılması gerekmektedir.

5.3.2- Satış Kazancının Fon Hesabında Tutulması

Taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışında kazanç, satış işlemi ile birlikte doğacağından, satış işlemi ister peşin isterse vadeli olarak yapılmış olsun istisna, satışın yapıldığı dönemde uygulanacaktır.

Bu değerlerin satışından elde edilecek kazancın istisnadan yararlanan kısmının, pasifte özel bir fon hesabına alınması ve satışın yapıldığı yılı izleyen beşinci yılın sonuna kadar söz konusu fon hesabında

tutulması gerekmektedir. Bu çerçevede, fon hesabına alınma işleminin, satışın yapıldığı yılı izleyen hesap döneminin başından itibaren kazancın beyan edildiği döneme ait kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği tarihe kadar yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla, istisnadan yararlanacak olan kazanç tutarı, satışın yapıldığı dönemin genel sonuç hesaplarına yansıyacak olup kurumlar vergisi beyannamesinin ilgili satırında gösterilmek suretiyle istisnadan yararlanılabilecektir. Fona alma işleminin satışın yapıldığı yılı izleyen hesap döneminin başından itibaren yapılacak olması istisna kazancın dönem sonu bilançosunda dönem karı içerisinde yer alması anlamına gelmektedir. Bu durumda, beyanname üzerinde kurumlar vergisi matrahı hesaplanırken istisna kazanç indirim konusu yapılacaktır.⁴

Anılan istisnadan geçici vergi dönemleri itibarıyla da yararlanılması mümkün olup belirtilen süre zarfında söz konusu kazancın fon hesabına alınmaması durumunda, kurumlar vergisi beyannamesinde istisnadan yararlanılabilmesi mümkün olmadığı gibi geçici vergi dönemleri itibarıyla yararlanılan istisna nedeniyle zamanında tahakkuk etmeyen vergilerden kaynaklanan vergi ziyai cezası ve gecikme faizinin ayrıca aranacağı tabiidir.

549-Özel Fonlar Hesabına alınan kazanç tutarının, satışın yapıldığı yılı izleyen ikinci takvim yılı sonuna kadar tahsil edilmesi ve bu satışın yapıldığı yılı izleyen beşinci yılın sonuna kadar bu hesapta tutulması gerekmektedir. Bu süre içinde tahsil edilemeyen ve sermayeye ilave dışında, beş yıl içinde başka bir hesaba nakledilmesi, işletmeden çekilmesi veya dar mükellef kurumlarca ana merkeze aktarılması ya da kurumun tasfiyesi halinde, istisna uygulanması nedeniyle zamanında tahakkuk etmeyen vergiler, vergi ziyai cezası ve gecikme faizi ile birlikte tahsil edilecektir.⁵

İstisna, satış kazancının %75'ine uygulandığından, kazancın tamamının fon hesabına alınma şartı bulunmayıp, sadece istisnadan yararlanan kazanç kısmının söz konusu fon hesabına alınması yeterlidir.

Öte yandan, istisna uygulamasında mükelleflerin kazancın belli bir kısmı için istisnadan yararlanabilmeleri mümkün bulunmaktadır. İstisnadan kısmen yararlanılması halinde, yararlanılmayan bu kazanç tutarı için sonraki yıllarda istisnadan yararlanılabilmesi mümkün değildir. İstisnadan yararlanma öngörülen kazanç kısmının fon hesabına alınan kazanç kısmından büyük olamayacağı tabiidir.

Örnek 1:

15 Haziran 2011 tarihinde (A) A.Ş. arazi satışından 5.000.000 TL kazanç elde etmiştir. Bu kazanç tutarının %75'i olan 3.750.000 TL için 2011 yılı geçici vergi dönemlerinde ve yıllık kurumlar vergisi beyannamesinde istisnadan yararlanılmıştır. İstisnadan yararlanılan bu tutarın pasifte özel bir fon hesabına alınması ve fon hesabında bulunan bu tutarın 31/12/2016 tarihine kadar da sermayeye ilave dışında başka bir hesaba aktarılmaması veya işletmeden çekilmemesi gerekmektedir.

Peşin satışlarda olduğu gibi vadeli satış halinde de satıştan doğan kazanç kısmının %75'i, beş yıl süreyle özel bir fon hesabında tutulmak şartıyla satışın yapıldığı dönemde istisnadan yararlanabilecektir. Ancak, satış bedelinin tamamının, satışın yapıldığı yılı izleyen ikinci takvim yılının sonuna kadar tahsil edilmesi şarttır. Bu süre içinde tahsil edilmeyen satış bedeline isabet eden istisna nedeniyle

⁴ AKYOL M. Emin, "Taşınmaz ve İştirak Hissesi Satış Kazancı İstisnası Uygulamasında Özellik Arz Eden İki Husus", *Vergi Dünyası*, Sayı:332(Nisan 2009), s.21.

⁵ KINAY Yavuz Ekrem ve GÜVENDİ Ertan, "Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Taşınmaz ve İştirak Hissesi Satış Kazancı İstisnası ve Bazı Özellikli Durumlar" 10.07.2009, <http://www.bilgilidenetim.com/?sec=3&yazarid=25&newsid=108> (ET: 12.01.2012).

zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler, vergi ziyai cezası ve gecikme faizi ile birlikte tahsil edilecektir. Bu nedenle, mükelleflerin istisna uygulayabilecekleri kazanç tutarını doğru olarak belirlemeleri gerekmektedir.

Örnek 2:

Maliyet bedeli 500.000 TL olan bir taşınmaz, 10.02.2011 tarihinde 2.500.000 TL'ye vadeli olarak satılmıştır. Satışa ilişkin tahsilât 09.06.2011 yılında 1.250.000 TL, 01.01.2012 tarihinde 500.000 TL olarak gerçekleştirilmiş olup, kalan tutar 15.06.2013 tarihinde 500.000 TL ve 10.02.2014 tarihinde 250.000 TL olarak gerçekleştirilecektir. Kurum, kazancın %75'i olan (2.000.000 x %75 =)1.500.000 TL'yi 2011 yılı içinde özel bir fon hesabına almış bulunmaktadır.

2014 yılında tahsil edilen 250.000 TL'ye isabet eden (250.000 x %75=) 187.500 TL kazanç kısmı için istisnadan yararlanılabilmesi mümkün bulunmamaktadır. (iki yıl içinde tahsil edilme şartını sağlamadığından) Bu kazanç tutarına istisna uygulanmış olması halinde, istisnaya konu olan (187.500 x %75=) 140.625 TL nedeniyle 2011 hesap dönemine ilişkin olarak tahakkuk etmesi gereken kurumlar vergisi (geçici vergi dahil) vergi ziyasına uğramış olacağından vergi aslı, vergi ziyai cezası ve gecikme faizi ile birlikte tahsil edilecektir.

2011 yılı beyannamesinin verilmesi sırasında, mükellef kurum tarafından, satıştan elde edilen kazanç 2.000.000 TL olmasına rağmen, istisna kazanç tutarının 1.500.000 TL yerine (2014 yılında tahsil edilecek tutara isabet eden istisna tutarının çıkarılması sonucu) 1.312.500 TL olarak uygulanması halinde, vergi ziyainın varlığından bahsedilemeyecektir.

5.3.3- Fon Hesabında Tutulan Kazançların İşletmeden Çekilmemesi

İstisna uygulamasında, satışın yapıldığı yılı izleyen beşinci yılın sonuna kadar pasifte özel bir fon hesabında tutulması gereken kazançların, beş yıl içinde fon hesabından başka bir hesaba (sermayeye ilave hariç) nakledilmesi, işletmeden çekilmesi, dar mükellef kurumlar tarafından yurt dışına transfer edilmesi veya bu süre içinde işletmenin tasfiyeye girmesi halinde, bu işlemlere tabi tutulan kazanç kısmı için uygulanan istisna dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler, Vergi Usul Kanunu uyarınca vergi ziyai cezası ve gecikme faizi ile birlikte alınacaktır.

Bu çerçevede, fon hesabına alınma işleminin, satışın yapıldığı yılı izleyen hesap döneminin başından itibaren kazancın beyan edildiği döneme ait kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği tarihe kadar yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla, istisnadan yararlanacak olan kazanç tutarı, satışın yapıldığı dönemin genel sonuç hesaplarına yansiyacak olup kurumlar vergisi beyannamesinin ilgili satırında gösterilmek suretiyle istisnadan yararlanılabilecektir. Anılan istisnadan geçici vergi dönemleri itibarıyla da yararlanılması mümkün olup belirtilen süre zarfında söz konusu kazancın fon hesabına alınması durumunda, kurumlar vergisi beyannamesinde istisnadan yararlanılabilmesi mümkün olmadığı gibi geçici vergi dönemleri itibarıyla yararlanılan istisna nedeniyle zamanında tahakkuk etmeyen vergilerden kaynaklanan vergi ziyai cezası ve gecikme faizinin ayrıca aranacağı tabiidir.

Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca gerçekleşecek devir ve tam bölünme hallerinde, söz konusu fon hesabının, devralan kurumların bilançolarına aynen aktarılacağından, söz konusu işlem işletmeden çekiş olarak değerlendirilmeyecektir.⁶

⁶ NAZALLI Ersin, "İstisna Kapsamındaki İştirak Hissesi ve Gayrimenkul Satış Kazancının Kısmi Bölünme Kapsamında İşletmeden Çekilmesi", *Vergi Dünyası*, Sayı: 363 (Ekim 2011), s.95.

Bu istisnanın amacı kurumların sermaye yapılarının güçlendirilmesi, finansman sıkıntılarının giderilmesi ve bağlı değerlerinin ekonomik faaliyetlerinde daha etkin bir şekilde kullanılmasına imkân sağlamak ve işletmelerin finansal bünyelerini güçlendirmektir. Tasfiyeye giren şirketlerde ise böyle bir amacın olamayacağı açıktır. Bu nedenle, istisna uygulamasında satışın yapıldığı yılı izleyen beşinci yılın sonuna kadar tasfiyeye girilmiş olması halinde, fon hesabında tutulması gereken kazancın işletmeden çekildiği kabul edilecektir.

Örnek 1: Kurum (A)'nın iki yıldan uzun süre aktifinde bulunan taşınmazı 10/02/2011 tarihinde satılmış, satış sonrası oluşan kazancın %75'i de fon hesabına alınmıştır. İstisnadan yararlanılabilmesi için söz konusu hesapta bulunan tutarın 31/12/2016 tarihinden önce fon hesabından çekilmemesi ve aynı şekilde bu tarihten önce de işletmenin tasfiyeye girmemiş olması gerekmektedir.

• Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca gerçekleşecek devir ve tam bölünme hallerinde, söz konusu fon hesabının, devralan kurumların bilançolarına aynen aktarılması gerekeceğinden, bu işlem işletmeden çekiş olarak değerlendirilmeyecektir.

Örnek 2: Kurum (A) iki yıldan uzun süre aktifinde bulunan taşınmazı 01/04/2011 tarihinde satmış ve satıştan doğan kazancın %75'i istisna uygulamasına konu edilmiştir. Kurum (A) tarafından özel bir fon hesabına alınan kazanç, 31/12/2016 tarihinden önce başka bir hesaba (sermayeye ilave hariç) nakledilemeyecek veya işletmeden çekilemeyecek ya da dar mükellef kurumlar tarafından yurt dışına transfer edilemeyecektir. Aynı şekilde bu süre içinde işletmenin tasfiyeye girmemiş olması da gerekmektedir.

Kurum (A)'nın 06/06/2011 tarihinde Kurum (B) ile devir suretiyle birleşmesi halinde fon hesabı, mukayyet değeri ile Kurum (B)'ye devredileceğinden, Kurum (A) bünyesinde yapılacak herhangi bir işlem bulunmamaktadır. Kurum (B) tarafından söz konusu fon hesabının 31/12/2016 tarihinden önce sermayeye ilave dışında başka bir hesaba nakledilmesi, işletmeden çekilmesi veya kurumun tasfiyeye girmesi halinde bu işlemlere tabi tutulan kazanç kısmı için zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler vergi ziyai cezası ve gecikme faizi ile birlikte alınacaktır.

Öte yandan, fon hesabında tutulan kazancın beş yıl içinde veya beş yıl geçtikten sonra işletmeden çekilmesinin kâr dağıtımı sayılacağı tabiidir.

KVK' nın 5/1-e maddesi ile VUK' un 328. maddesi (Amortisman Tabi Malların Satılması) birlikte değerlendirildiğinde; kurum aktifinde iki tam yıl süreyle yer alan taşınmazların satışından elde edilen kazancın %75' lik kısmı belirtilen şartların sağlanması şartı ile kurumlar vergisinden istisna edilmiş olup, satış kazancının istisnadan sonra kalan %25' lik kısmı kurumlar vergisine tabi tutulacaktır. Ancak VUK' un 328. maddesi gereğince taşınmazın yenilenmesi, işin mahiyetine göre zaruri bulunur veya bu hususta işletmeyi idare edenlerce karar verilmiş ve teşebbüse geçilmiş olursa satış kazancının %25' lik kısmı yenileme giderlerini karşılamak üzere pasifte azami üç yıl süreyle tutulabilecektir. Yenileme fonunda tutulan bu kâr ise yeni iktisap edilecek taşınmaz üzerinden ayrılacak amortismanlara mahsup edilir. Yenileme fonunda tutulan ve üç yıl içinde kullanılmayan kârların ise üçüncü yılın vergi matrahına ekleneceği tabiidir.⁷

⁷ TÜCCAR Yılmaz, "Kurumların İki Tam Yıl Süreyle Sahip Oldukları Taşınmazların Satış İşlemlerinin KVK ve KDVK Açısından Değerlendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi", *Vergi Raporu*, Sayı:128 (Mayıs 2010), s.12.

5.3.4- Menkul Kıymet veya Taşınmaz Ticareti ile Uğraşılması

Menkul kıymet veya taşınmaz alım-satımı veya kiralanması faaliyetinde bulunan kurumların bu amaçla yapmış oldukları satışlardan elde ettikleri kazançlara istisna hükümleri uygulanamayacaktır.

Menkul kıymet veya taşınmaz ticareti ve kiralanmasıyla uğraşan kurumların bu faaliyetlerinin yürütülmesine tahsis ettikleri taşınmazların satışından elde ettikleri kazançlara ise söz konusu istisna hükümleri uygulanabilecektir. Ancak taşınmaz ticaretine konu edilen veya kiralama ya da başka şekilde değerlendirilen taşınmazların satış kazancı istisna edilemeyecek ve genel esaslara göre vergilendirilecektir.

Örnek 1: Bir inşaat şirketinin şirket merkezi olarak kullanılmak üzere inşa etmiş olduğu bir binayı, en az iki tam yıl süre ile kullandıktan sonra satması halinde, bu satıştan doğan kazanç için istisna uygulanabilecektir. Şirketin satmak amacıyla inşa etmiş olduğu veya satın aldığı binaların satışından elde ettiği kazançlar için söz konusu istisna uygulanmayacaktır.

Örnek 2: İnşaat faaliyetinde bulunan bir şirketin satın aldığı arsayı iki tam yıl geçtikten sonra satması halinde ya da faaliyet konusu alış veriş merkezleri inşaa etmek veya kiraya vermek olan şirketin bu amaçla inşa ettiği taşınmazları iki tam yıl geçtikten sonra satması halinde, şirketin bu istisnadan yararlanmasi söz konusu olmayacaktır.

Örnek 3: Bir inşaat şirketinin inşa etmiş olduğu binanın bir kısmını otopark olarak, diğer bir kısmını işyeri olarak kiraya vermesi, kalan kısmını ise şirket faaliyetlerinde kullanması halinde, şirket faaliyetinde kullandığı kısmın satılmasından elde edilen kazanç istisnaya konu olabilecek, diğer kısımlar istisnadan yararlanamayacaktır.

Örnek 4: Esas faaliyeti taşınmaz ticareti ve kiralanması olmayan bir şirketin, atıl olarak durmakta olan bir taşınmazını kiraya verdikten iki tam yıl sonra söz konusu taşınmazı satması halinde taşınmazın elden çıkarılmasından doğan kazancın istisnadan yararlanması mümkün bulunmaktadır.

Aynı şekilde, menkul kıymet ticareti ile uğraşan mükelleflerin, iştirak amaçlı olmayıp ticari amaçla elde tuttukları iştirak hisselerinin satışından elde edilen kazançlar da elde tutulma süresine bakılmaksızın istisna kapsamı dışında bulunmaktadır.

Öte yandan, menkul kıymet ticareti ile uğraşan mükelleflerin doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindiği ortaklık payları istisna uygulamasına konu olabilecektir.

5.3.4.1- Kooperatiflerin Durumu

Yapı kooperatiflerinin de önceki bölümlerde yapılan açıklamalar çerçevesinde söz konusu istisnadan yararlanabilmesi mümkündür. Ancak, istisna edilen kazancın özel bir fon hesabında tutulması, hiç bir şekilde ortaklara dağıtılmayarak kooperatif amaçları doğrultusunda kullanılması gerekmektedir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, diğer kooperatiflerin yapacakları işlemlerden doğan kazançlar da kurumlar vergisinden istisna edilebilecektir.

İstisna uygulaması bakımından ortakların bir veya birden fazla konut veya işyeri sahibi olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Diğer taraftan, kooperatiflerin amaçlarını gerçekleştirdikten sonra kalan fazla arsa veya konutu elden çıkarmaları halinde de doğan kazanç istisnaya konu olabilecektir.

5.3.4.2- Holding Şirketlerin Durumu

Holding şirketlerin, aktiflerinde iştirak amacıyla iktisap edildiği ve elde tutulduğu ispat ve tevsik edilen iştirak hisseleri hariç olmak üzere, iştirak hisselerinin satışından doğan kazançlar için istisna uygulanması söz konusu olmayacaktır.

Bu çerçevede, şirketlerin iktisap ettikleri diğer şirketlere ait hisse senetlerini veya ortaklık paylarını, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği uyarınca "11-Menkul Kıymetler" veya "24-Mali Duran Varlıklar" gruplarındaki hesaplarda izlemeleri gerekmektedir. Kısa vadeli fiyat değişimlerinden yararlanarak kâr elde etmek amacıyla, geçici bir süre elde tutulmak üzere alınan hisse senetleri veya ortaklık payları "11-Menkul Kıymetler" grubundaki hesaplarda izlenmektedir. Holding şirketlerin söz konusu hesapta izlenmesi gereken hisse senetleri veya ortaklık paylarının bulunması halinde, bunların satışından doğan kazançlar, istisnadan yararlandırılmayacaktır. Ancak, holding şirketlerin "24-Mali Duran Varlıklar" grubundaki hesaplarda izlemesi gereken iştirak hisselerinin satışından doğan kazançların ise diğer şartların da sağlanmış olması halinde, sözü edilen istisnadan yararlanabileceği tabiidir.

Ancak, holding şirketlerin esas faaliyeti taşınmaz ticareti olmadığından bu şirketlerin aktifinde yer alan taşınmazların satışından elde edilen kazançları dolayısıyla istisnadan yararlanabilmeleri önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

5.4- Diğer Hususlar**5.4.1- Taşınmazlar ile İştirak Hisselerinin Para Karşılığı Olmaksızın Devir ve Temlik, Trampası ve Kamulaştırılması**

İstisna uygulanabilmesi için taşınmazlar ile iştirak hisselerinin satılması ve bu işlemde bir kazanç elde edilerek, satan kurumun mali yapısında bir iyileşmenin olması gerekmektedir. Bu nedenle, söz konusu aktif kalemlerin para karşılığı olmaksızın devir ve temlik, trampası gibi işlemler istisna kapsamına girmemektedir.

Kat karşılığında arsa devrinde olduğu gibi, bir mal veya hakkın başka bir mal veya hak ile değiştirilmesini ifade eden trampa işlemlerinde de söz konusu istisna hükmü uygulanmayacaktır.

İlgili bendin gerekçesinde de söz edildiği üzere yapılan işlemlerin, kurumların finansman olanaklarını artırıp arttırmadıkları değerlendirilerek istisna kapsamına alınacak veya alınmayacaktır.

Bu tür kıymetlerin mevcut borçlar karşılığında rızaen veya icra yoluyla devredilmesi işlemleri ile kamulaştırma işlemleri ise kurumların finansman olanaklarını artıracığından istisna uygulaması kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü devir ve kamulaştırma işlemleri kurumlara ekonomik açıdan ilave imkânlar sağlamaktadır.

Düzenleme uyarınca, satış bedelinin satışın yapıldığı yılı izleyen ikinci takvim yılının sonuna kadar tahsil edilmesi gerektiğinden ve kamulaştırma işlemleri ile ilgili özel bir belirleme yapılmadığından, kamulaştırma işlemlerinde satış bedeline ilişkin uyuşmazlıkların maddede yer alan iki yıllık tahsil süresi içinde sonuçlandırılarak, varsa ek olarak alınan bedelin %75'inin de (geç ödeme dolayısıyla alınan faiz ve benzeri unsurlar hariç) bu süre içinde fon hesabına aktarılması şartıyla, uyuşmazlığın son bulunduğu dönemde istisnadan yararlanılabilmesi mümkün bulunmaktadır.

İstisna uygulamasında, her şeyden önce satış bedelinin nakit olarak tahsil edilmesi gerekmektedir. Nakit olarak tahsil edilmese de her an nakde dönüştürülmesi kolay altın, Devlet tahvili, Hazine bono-

su, Toplu Konut İdaresince çıkarılan veya İMKB’de işlem gören hisse senetleri, tahvil ve bonolar ile de tahsil edilebilmesi mümkündür. Ancak, bu kıymetlerin en geç iki yıllık tahsil süresinin sonuna kadar nakde dönüştürülmesi gerekir.

5.4.2- Finansal Kiralama Sözleşmesi Süresi Sonunda Satın Alınan Taşınmazlarda İktisap Tarihi

Finansal kiralama yoluyla elde edilen taşınmazlar, Vergi Usul Kanununun mükerrer 290. maddesi uyarınca “kullanım hakkı” olarak aktive alınmakta ve işletmede fiilen kullanılmaktadır. Finansal kiralama sözleşmesi süresi sonunda kiracının finansal kiralamaya konu taşınmazı satın alma durumu söz konusu olabilmekte ve taşınmazın kiracı adına tapuya tescili ise ancak bu tarihten sonra mümkün olabilmektedir.

Finansal kiralama sözleşmesi sonunda satın alınarak daha sonradan satış işlemine konu edilen taşınmazların KVK’nın 5/1-e maddesi kapsamında kurumlar vergisi istisnasından faydalanabilmesi için taşınmazın iktisap tarihinin tapuya tescil tarihi mi yoksa “kullanım hakkı” olarak aktive kayıt edildiği tarih mi olduğu hususu tartışmalıdır. Bu konuda kanun metni ve 1 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

Ağırlıklı görüşe göre; finansal kiralama yoluyla elde edilen gayrimenkullerin satışında tapuya tescil tarihi değil, finansal kiralama sözleşmesinin imzalandığı ve taşınmazın aktive alındığı tarih esas alınarak, iki tam yıl hesabının buna göre yapılması ve istisna uygulanması gerekmektedir.⁸

5.4.3- Satış Vaadi Sözleşmesi ile Satışı Öngörülen Taşınmazların Durumu

Bazen taşınmazlar, satış vaadi sözleşmesi suretiyle ileride alım satıma konu olabilmektedir. Taşınmazlarda, mülkiyetin devri tapuya tescil ile gerçekleşeceğinden satış vaadi sözleşmeleri ile tahsil olunan bedeller dolayısıyla istisnanın uygulanması mümkün değildir.

5.4.4- Bedelsiz Olarak Elde Edilen Hisse Senetlerinin Satışından Sağlanan Kazançların Durumu

Sermaye yedekleri kullanılmak suretiyle sermaye artırımında bulunulması neticesinde sermaye artırımını nedeniyle verilecek bedelsiz hisse senetlerinin, bu şirkete iştirak edenler yönünden aktif ve pasiflerinde bir artışa neden olmaması gerekir. Dolayısıyla, bedelsiz hisse senetleri nedeniyle aktifte tutulan hisselerin sadece adedi değişecek, bedelinde değişme olmayacaktır.

Dönem kârından ayrılan yedekler kullanılmak suretiyle sermaye artırımında bulunulması halinde ise bu işlem sonucu ortaklara bedelsiz hisse senedi verilmesi ile fiilen kâr payı dağıtılması arasında fark bulunmamaktadır. Her iki halde de ortaklar, kurum bünyesinde oluşan kârlar üzerinde tasarrufla bulunma imkânına sahip olmaktadır. Dolayısıyla, kâr yedeklerinden karşılanan sermaye artırımları sonucunda ortaklarca bedelsiz iştirak hissesi iktisap edilmesi durumunda, alınan bu iştirak hisseleri nominal bedelle iştirak hesaplarında izlenecek ve iştirak kazançları istisnası nedeniyle kurumlar vergisine tabi tutulmayacaktır.

İştirak edenler yönünden bedelsiz olarak elde edilen hisse senetlerinin satışından doğan kazançların %75’i iştirak kazançları istisna şartlarını yerine getirilmesi durumunda kurumlar vergisinden istisna olacaktır.

⁸ KINAY Yavuz Ekrem ve GÜVENDİ Ertan, a.g.m.

5.4.5- Grup Şirketleri Arasındaki İşlemlerin Durumu

İştirak kazançlarının kurumlar vergisinden istisna edilmesinin temel amacı, kurumların mali yapılarının güçlendirilmesinin teşviki olduğundan, ekonomik açıdan şirketlere ilave imkân sağlamayan işlemler istisna kapsamı dışında kalacaktır.

Grup şirketlerinin her birinin ayrı tüzel kişilikleri bulunduğundan, her bir şirketin söz konusu istisnadan yararlanabilmesi mümkündür.

Ancak, satış işleminin istisnanın amacına aykırı olarak işletmeye nakit girişi olmaksızın gerçekleştirilmesi halinde istisna uygulanmayacaktır.

Ayrıca, bağlı ortaklığın yapacağı sermaye artırımını sonucu doğacak sermaye taahhüdüne karşılık olmak üzere taşınmazların veya iştirak hisselerinin aynı sermaye olarak bağlı ortaklığa devredilmesi halinde, bağlı değer başka bir bağlı değere (iştirak hissesine) dönüşmüş olacağından söz konusu istisnadan yararlanılamayacaktır.

5.4.6- Kazancın Hesaplanması, Kur Farkı ve Vade Farklarının Durumu

Vergi Usul Kanunu uyarınca vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyeti esas olduğundan, istisna kazancının hesaplanmasında, muvazaa hali ve örtülü kazanç dağıtımı hükümleri saklı kalmak kaydıyla, fiili satış bedeli esas alınacaktır. Bunun dışında çeşitli ölçüler dikkate alınarak, fiilen gerçekleşen satış fiyatının altında veya üstünde bir istisna tutarının hesaplanması söz konusu olmayacaktır.

Satış kazancı, satış işlemi ile birlikte oluşacağından istisna, satışın yapıldığı dönemde uygulanacaktır. İstisna kapsamındaki değerlerin satışından kaynaklanan alacaklar için alınan faiz, komisyon ve benzeri gelirler, istisna kazancın tespitinde dikkate alınmayacaktır. Aynı şekilde, satış bedelinin döviz cinsinden belirlenmesi durumunda ortaya çıkan kur farklarının da istisna kazancın tespitinde dikkate alınması mümkün bulunmamaktadır. Döviz üzerinden veya vadeli olarak gerçekleşen satışlarda, yabancı paraların ya da alacakların değerlemesinden kaynaklanan unsurlar vergi matrahının tespitinde gelir veya gider unsuru olarak dikkate alınacaktır.

Örnek:

(A) A.Ş. 5.000.000 TL'ye 15.06.2008 tarihinde satın almış olduğu taşınmazı, 10 Şubat 2011 tarihinde 5.000.000 ABD Doları bedelle vadeli olarak satmıştır. Satış bedelinin, 1.000.000 ABD Doları peşin olarak tahsil edilmiş olup,

- 2.000.000 ABD Doları 28 Şubat 2012,
- 2.000.000 ABD Doları da 12 Eylül 2012 tarihinde tahsil edilecektir.

(Satış tarihindeki döviz kuru; 1 ABD Doları = 1,80 TL olarak varsayılmıştır.)

Buna göre,

Satış bedeli	5.000.000	x 1,8	= 9.000.000 TL
Satış kazancı	9.000.000	– 5.000.000	= 4.000.000 TL
İstisna kazanç tutarı	4.000.000	x %75	= 3.000.000 TL

Fona alınacak kazanç tutarı, 3.000.000 TL olacaktır.

Döviz üzerinden yapılan bu satışta, yabancı paraların ya da alacakların değerlemesinden kaynaklanan artış veya azalışlar (kur farkları) istisna kazanç tutarını etkilemeyeceği gibi fonda tutulan kazanç tutarını da değiştirmeyecektir.

Söz konusu kanun hükmüne göre, kurumların istisna kapsamındaki faaliyetlerinden zarar çıktığı zaman işletmenin mutad faaliyetleri dolayısı ile elde ettiği kazanç ile bu zararı birbirinden ayırmak gerekir. Çünkü geliri kabul edilmeyen bir işlemin gideri de kabul edilemez. Genel vergileme prensibi bu yöndedir.

Kurumların gayrimenkul ve iştirak hissesi satışlarında zarar doğması halinde bu zararın mahsup edilip edilmeyeceğine ilişkin farklı düşünceler bulunmaktadır. Bir görüşe göre söz konusu zararın hiçbir şekilde mahsup hakkı bulunmaktadır. Diğer bir görüşe göre ise satış zararının % 75'i mahsup edilemeyecek, satış karı olması durumunda satış hâsılatının istisnadan faydalanmayacak kısmına isabet eden % 25'lik satış zararı ise mahsup edilebilecektir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, KVK'nın 5/1-e maddesi ile kurumlara tanınan kazanç istisnasının hiçbir şarta tabi olmayan bir faaliyet istisnası niteliğinde olmadığıdır. Öncelikle kurumlar istisnadan faydalanmayı talep etmeli (kurumların istisnadan faydalanması zorunlu değildir) ve buna ilave olarak da istisna uygulaması için gerekli şartları temin etmelidirler.

Dolayısıyla bu madde kapsamında bir satıştan zarar doğduğunda söz konusu zararın, "eğer bu satıştan kar elde edilseydi zaten istisna kapsamında olacaktı" şeklinde yanlış bir ön kabulden hareketle reddinin hukuki dayanaktan yoksun olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca kurumların istisna şartlarını kaybettikleri zaman, zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler, vergi ziyai cezası ve gecikme faizini ödemek zorunda olacağı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Ama bu durumda bile kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin giderlerinin veya istisna kapsamındaki faaliyetlerinden doğan zararların indirilebileceğine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu giderlerin nazara alınmasını engelleyen bir yasal hüküm de yoktur. Kanaatimizce istisna şartlarının kaybedilmesi ile beraber, kurumlar vergisinden istisna edilen bir kazanç da olmayacağından, bu giderler de kurum kazancından indirilebilecektir. Nitekim, Gelir İdaresi Başkanlığının, 23.08.2007 tarih ve B.07.1.GİB.0.03.50./5014-353 – 074720 sayılı muktezasında "..... zararlar sonuçlanan iştirak hisseleri satışı nedeniyle oluşan zararların tamamının kurum azancının tespitinde dikkate alınabilmesi mümkün bulunmaktadır ."9 şeklinde görüş ifade edilmiştir.

6- BANKALARA veya TMSF' YE BORÇLU DURUMDA OLAN KURUMLAR İLE BANKALARA TANINAN İSTİSNA

6.1- Bankalara Borçları Nedeniyle Kanuni Takibe Alınmış veya TMSF' ye Borçlu Durumda Olan Kurumlar İle Bunların Kefillerine ve İpotek Verenlere Tanınan İstisna

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi ile bankalara borçları nedeniyle kanuni takibe alınmış veya Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna borçlu durumda olan kurumlar ile bunların kefillerinin ve ipotek verenlerin sahip oldukları taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının, bu borçlara karşılık bankalara veya bu Fona devrin-

⁹ Gelir İdaresi Başkanlığı, 23.08.2007 tarih ve B.07.1.GİB.0.03.50./5014-353 – 074720 sayılı mukteza.

den sağlanan hasılatın bu borçların tasfiyesinde kullanılan kısmına isabet eden kazançların tamamı kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Bu istisnadan yararlanacak olan kurumların, bankalara borçları nedeniyle 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümleri uyarınca kanuni takibe alınmış olması veya TMSF' ye borçlu durumda olmaları gerekmektedir.

İstisnadan, banka borçları nedeniyle kanuni takibe alınmış veya TMSF' ye borçlu durumda olan kurumlar ile bu kurumların, kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan kefilleri veya bu kurumlar adına ipotek veren kurumlar vergisi mükellefleri yararlanabileceklerdir.

İstisnaya konu olan kıymetler ise taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarıdır.

Öte yandan, istisnadan yararlanabilecek kazanç, söz konusu kıymetlerin borçlara karşılık olmak üzere, bankalara veya TMSF' ye satışından veya diğer şekilde devrinden sağlanan hasılatın, bu borçların tasfiyesinde kullanılan kısmına isabet eden tutarla sınırlı olacaktır.

Örnek:

(A) A.Ş., (B) Bankasından 500.000 TL tutarında kredi kullanmış olup bu krediye karşılık iştiraki olan (C) Ltd. Şti' nin bir yıl süre ile aktifinde kayıtlı bulunan 750.000 TL maliyet bedelli taşınmazı ipotek olarak göstermiştir. Kredi vadesinde ödenmediğinden söz konusu borç, (B) Bankası tarafından kanuni takibe alınarak ipotek konusu taşınmaz 1.000.000 TL'ye icra yoluyla satılmış ve faiz dahil 600.000 TL kredi alacağı tahsil edilmiş bulunmaktadır.

Görüleceği üzere, (C) Ltd. Şti' nin işleminden elde ettiği kazanç tutarı 250.000,00-TL olmakla beraber, banka borcunun tasfiyesinde kullanılan kısım satış hâsılatının %60'dır. Dolayısıyla, taşınmaza ilişkin satış kazancının sadece 150.000 TL'si (C) Ltd. Şti. tarafından istisna kazanç olarak gösterilebilecektir.

İstisna uygulamasında, bankalara veya TMSF'ye borçlu durumda olan kurumlar ile bunların kefillerinin ve ipotek verenlerin, bu borçlara karşılık bankalara veya bu Fona devrettikleri söz konusu aktif kıymetlerin en az iki yıl elde bulundurma şartı olmadığı gibi kazancın belli bir süreyle özel bir fon hesabında tutulma şartı da bulunmamaktadır.

Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (e) ve (f) bentlerinde yer alan istisnalardan birlikte yararlanılabilmesi mümkün bulunmamaktadır. Kurumlar, söz konusu istisna hükümlerindeki şartları taşınmaları kaydıyla tercihlerini serbestçe belirleyebileceklerdir.

6.2- Bankalara Tanınan İstisna Uygulaması

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 5/1-f bendinde yer alan "banka" kavramından, 5411 sayılı Bankacılık Kanununa tabi bankaların anlaşılması gerekmektedir.

Bankaların, kanuni takibe alınmış alacakları nedeniyle iktisap ettikleri taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının satışından doğan kazançların ise %75'lik kısmı kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Bankaların bu şekilde iktisap ettikleri söz konusu kıymetlerin satışında da iki tam yıl süreyle aktifte bulundurma şartı olmadığı gibi kazancın belli bir süreyle özel bir fon hesabında tutulma şartı da bulunmamaktadır.

Bu tür iktisaplar dışında kalan ve çeşitli nedenlerle iktisap edilmiş olan bu tür kıymetlerin satışından doğan kazançların istisnadan yararlanıp yararlanmayacağı hususunda ise Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca yapılan açıklamaların dikkate alınması gerekmektedir.

7- YURT DIŞI ŞUBE KAZANÇLARI İSTİSNASI

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi ile kurumların yurt dışında bulunan iş yerleri veya daimi temsilcileri aracılığıyla elde ettikleri kurum kazançları, belli şartlar altında kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Yurt dışında bulunan iş yerleri veya daimi temsilciler aracılığıyla elde edilen kurum kazançlarının istisnaya konu olabilmesi için kazancın;

- Doğduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az %15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması,
- Elde edildiği hesap dönemine ilişkin yıllık kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmiş olması,
- İştirak edilen şirketin ana faaliyet konusunun, finansal kiralama dahil finansman temini, sigorta hizmetlerinin sunulması veya menkul kıymet yatırımı olması durumunda, bu kazançların doğduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranında (%20) gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması, gerekmektedir.

Vergi yükü, yurtdışı iştirak kazançlarına ilişkin olarak yapılan hesaplama ile aynı şekilde hesaplanacaktır. (Bakınız bölüm 2.2.1.5.)

8- YURT DIŞINDA YAPILAN İNŞAAT, ONARIM, MONTAJ İŞLERİ ile TEKNİK HİZMETLERDEN SAĞLANAN KAZANÇLARDA İSTİSNA

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi ile yurt dışında yapılan inşaat, onarım, montaj işleri ile teknik hizmetlerden sağlanarak Türkiye'de genel sonuç hesaplarına aktarılan kazançlar, herhangi bir koşula bağlanmaksızın kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde ise, kurumların yurt dışında bulunan işyerleri veya daimi temsilcileri aracılığıyla elde ettikleri kazançlar, maddede belirtilen tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmiş olmak ve en az %15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergi yükü taşımak koşuluyla vergiden istisna edilmiştir.

Benzer şekilde, anılan fıkranın (h) bendi ile de yurt dışında bulunan işyerleri veya daimi temsilcileri aracılığıyla yapılan ve yurt dışında vergilendirilen inşaat, onarım, montaj işleri ile teknik hizmetlerden sağlanan kazançların (vergi yükü oranına bakılmaksızın), ayrıca yurt içinde de vergilendirilmesinin önüne geçilmesi amacıyla bu kazançlar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Teknik hizmetlerden elde edilen kazançların da anılan istisnadan yararlanabilmesi için bu işlerin yurt dışında bulunan işyerleri veya daimi temsilciler aracılığıyla yapılması; yurt dışında ayrıca bir işyeri veya daimi temsilci olmadan yapılan teknik hizmetlerin, hizmet ihracatı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, teknik hizmetlerin yurt dışındaki inşaat, onarım ve montaj işlerine bağlı olarak yapılma şartı bulunmamaktadır.

İnşaat, onarım ve montaj işlerinin yurt dışında gerçekleştirilmesi için bir işyeri bulunması gerekir; bu işlere bağlı teknik hizmetlerin yurt dışında herhangi bir işyeri olmaksızın Türkiye’den gerçekleştirilebilmesi de mümkün olabilmektedir.

Proje hazırlanması gibi teknik hizmetler, inşaat ve onarma işinin tamamlayıcı bir unsuru olmasına karşın; kurumların yurt dışında devam eden bir inşaat ve onarma işi olmadığı ya da ayrıca bir işyeri veya daimi temsilci bulundurulmadığı durumlarda, bu faaliyetin ihracat olarak değerlendirilmesi gerekmekte olup yurt dışındaki inşaat işine bağlı olarak Türkiye’de yapılan teknik hizmetlerden sağlanan kazançların bu istisnadan yararlandırılması mümkün bulunmamaktadır.

Dolayısıyla, kurumların yurt dışında bir inşaat ve onarım işi varsa, buna bağlı teknik hizmetler ister Türkiye’de isterse yurt dışında yapılsın, elde edilen kazançlar istisnadan yararlanabilecektir. Kurumların yurt dışında yaptıkları bir inşaat ve onarım işinin bulunmaması halinde ise ancak yurt dışında bir işyeri veya daimi temsilci aracılığıyla yaptıkları teknik hizmetlerden elde edilen kazançlar istisnadan yararlanılabilecektir.

Bu istisnanın uygulanması açısından, yurt dışında yapılan inşaat, onarım, montaj işleri ile teknik hizmetlerden sağlanan kazançların Türkiye’ye getirilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Söz konusu kazançların Türkiye’de genel sonuç hesaplarına intikal ettirilmesi istisnadan yararlanılması için yeterlidir.

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 5/1-b maddesinde yurt dışındaki inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılabilmesi için ilgili ülke mevzuatına göre ayrı bir şirket kurulmasının zorunlu olduğu durumlarda iştirak kazançları istisnasına yer verilmiştir.(Bu konuya çalışmamızın 2.2.2. bölümünde açıklanmıştır). Bu hükme göre; yurt dışındaki inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılabilmesi için ilgili ülke mevzuatına göre ayrı bir şirket kurulmasının zorunlu olduğu durumlarda, özel amaç için kurulduğunun ana sözleşmelerinde belirtilmesi ve fiilen bu amaç dışında faaliyetinin bulunmaması şartıyla, söz konusu şirketlere iştirak edilmesinden sağlanan kazançlar da, iştirak kazançları istisnası için aranan diğer şartlara bakılmaksızın, yine kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur.

Öte yandan, yurt dışındaki şubelerden elde edilen kazançların genel sonuç hesaplarına intikal ettirilmesinde, faaliyette bulunan yabancı ülkenin mevzuatına göre hesap döneminin kapandığı tarih itibarıyla ilgili ülke mevzuatına göre tespit edilen faaliyet sonucu, Türkiye’de de aynı tarih itibarıyla genel sonuç hesaplarına kaydedilecektir. Bu hususun Türkiye’de genel sonuç hesaplarına intikal ettirilmesinde, kazancın kambiyo mevzuatına göre fiilen Türkiye’ye getirilmesinin herhangi bir etkisi olmayacaktır. Faaliyette bulunan yabancı ülkede kazançta tasarruf edilebilmesi yeterlidir.

Türkiye’de genel sonuç hesaplarına intikal ettirilen kazanç, hesaplara intikal ettirilmesi gereken tarihte T.C. Merkez Bankasının o gün için tespit ve ilan ettiği döviz alış kurlarıyla değerlendirilecektir. T.C. Merkez Bankasınca tespit ve ilan olunmayan yabancı paralarda ise Maliye Bakanlığının Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre tespit ve ilan ettiği kurlar dikkate alınacaktır.

Yurt dışı faaliyet sonucunda elde edilen kazançlar elde edildiği dönem itibarıyla, Türkiye’de ilgili olduğu geçici vergi matrahının tespitinde de dikkate alınacaktır.

Örnek:

Türkiye’de 1 Temmuz – 30 Haziran özel hesap dönemini kullanan bir kurumun, yurt dışında yaptığı inşaat işlerine ilişkin olarak tabi olduğu hesap dönemi ilgili ülke mevzuatına göre takvim yılıdır. Buna

göre, bu şirketin yurt dışı şubesinin, 2011 takvim yılına ilişkin kazancı, Türkiye’de 31/12/2011 tarihi itibarıyla elde edilmiş sayılacağından, 01/07/2011 – 30/6/2012 özel hesap döneminin ikinci geçici vergi dönemi matrahının tespitinde dikkate alınması gerekmektedir.

8.1- Yurt Dışında Yapılan İnşaat İşleri Nedeniyle, İşin Tamamlanmasından Sonra Ödenen Faiz ve Kur Farklarının Durumu

Yurt dışında yapılan inşaat işlerinde kullanılmak üzere alınmış krediler için, inşaat işlerinin sona erdirilmesinden sonra ödenmesi gereken faiz ve kur farkları, yabancı ülkede bunları ödeyecek bir işletmenin kalmaması ve bu işe ilişkin olarak elde edilen hâsılâtın yurt dışındaki inşaat harcanan kredi tutarı kadar kısmının Türkiye’ye getirilmesi halinde, söz konusu kredi Türkiye’deki merkezin bir borcu haline gelmekte ve merkez tarafından ödenmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu kredilere ilişkin olarak yurt dışındaki inşaat işlerinin sona ermesinden sonra doğan kur farkı ve faizler, merkezdeki kurum için ticari kazancın elde edilmesi ve idamesi için yapılmış bir gider niteliğinde olduğundan, genel esaslar çerçevesinde kurum kazancının tespitinde dikkate alınabilecektir.

Diğer taraftan, yurt dışında yapılan inşaat ve onarma işlerine ilişkin hakediş bedellerinin Türkiye’ye döviz olarak getirilip bankalarda açtırılan hesaplarda tutulması sonucu ortaya çıkan kur farklarının Türkiye’ de vergilendirilip vergilendirilmeyeceği konusunda, Danıştay 3. Dairesi, yurt dışı hakediş bedellerinin yurda döviz olarak getirilip banka hesaplarında değerlendirilmesi sonucunda elde edilen kur farklarının ayrı bir ticari organizasyon sonucu elde edilmemiş olması ve yurt dışı inşaat işine ilişkin hakedişin bir unsuru (türevi) olması gerekçesine dayanarak, bu gelirlerin yurt dışı inşaat işinin bir hâsılâtı olduğunu, bu gelirlerin inşaat işinin hasılat hesabına atılmasını ve inşaat işinin hakedişleri ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ve dolayısıyla ortaya çıkan bu kur farklarının o yıl Türkiye’de vergilendirilemeyeceği yönünde karar vermiştir.¹⁰

8.2- Yurt Dışında Yapılan İnşaat İşleri Nedeniyle, Merkez ve Şube Arasındaki Cari Hesapların Değerlemesi

Yurt dışında yapılan inşaat işleri ile ilgili olarak Türkiye’deki merkez ile yurt dışındaki işyeri arasında ortaya çıkan ilişkilerde yurt dışındaki işyerine Türkiye’den fatura kesilmek suretiyle yapılan ve o işyerinde maliyet veya gider olarak kabul edilen mal ve hizmet hareketleri ile yurt dışındaki işyeri ile Türkiye’deki merkez arasındaki para hareketlerinin ayrı ayrı hesaplarda izlenmesi ve değerlemenin buna göre yapılması gerekmektedir.

Yurt dışındaki işyerine merkez tarafından fatura düzenlenmek suretiyle ihraç olunan emtia ile yurt dışına yönelik olarak fatura düzenlenmek suretiyle yapılan hizmetlerden doğan dövize bağlı alacak ve borçların aynen mal veya hizmet ihracından doğan alacak ve borçlarda olduğu gibi değerlemeye tabi tutulacağı ve değerlendirme farklarının vergi matrahının tespitinde dikkate alınacağı tabiidir.

Türkiye’de bulunan merkez ile yurt dışındaki işyeri arasında gerçekleşen diğer para hareketlerinden doğan alacak ve borçların ise gerçek bir alacak ve borç niteliği taşımadığı açıktır. Bu nedenle, söz konusu para hareketlerine dayalı cari hesap bakiyelerinin değerlemesine gerek bulunmamaktadır.

¹⁰ Danıştay 3. Dairesi, 23.05.1996 tarih ve Esas No: 1995/4067 ve Karar No: 1996/1941.

8.3- Geçici Olarak İhraç Edilen Makine ve Teçhizatın Türkiye'ye İthalinde Değerleme

1 sıra nolu Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliğine göre; tam mükellef kurumların aktiflerinde yer alan makine ve teçhizatları, yurt dışında yapılan inşaat işleri ile ilgili olarak yurt dışına geçici olarak ihraç etmeleri halinde, geçici olarak ihraç edilen ve işin bitiminde Türkiye'ye getirilen makine ve teçhizat ile ilgili olarak Türkiye'de amortisman ayrılmasına son verilecek; işin bitiminde söz konusu makine ve teçhizatların Türkiye'ye ithalinde ise amortisman uygulaması kaldığı yerden devam edecektir

8.4- Türkiye'deki Merkez Genel Giderlerinden Yurt Dışında Yapılan İnşaat İşlerine Pay Verilmesi

Türkiye'deki merkez genel giderlerinden, yurt dışında yapılan inşaat işlerine pay verilmesi gerekiyor ise yurt dışında gider kaydedilen bu payların Türkiye'de gider kaydedilmesi mümkün olmayacaktır.

9- EĞİTİM TESİSLERİ İLE REHABİLİTASYON MERKEZLERİNİN İŞLETİLMESİNDEN ELDE EDİLEN KAZANÇLARA İLİŞKİN İSTİSNA**9.1- İstisnanın Kapsamı**

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendi ile eğitim ve öğretim işletmelerine kazanç istisnası tanıdığı olup, istisna hükmü;

- 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında yer alan okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve orta öğretim özel okullarının işletilmesinden elde edilen kazançlar ile,
- Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara veya kamu yararına çalışan derneklere bağlı rehabilitasyon merkezlerinin işletilmesinden elde edilen kazançlara,

uygulanacaktır.

İstisna kapsamında yer alan;

Okul Öncesi Eğitim Okulu; 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 19, 20 ve 21. maddelerine göre kurulan ve mecburi ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini sağlayan okulları,

İlköğretim Okulu; 1739 sayılı Kanunun 22-25 inci maddelerinde belirtilen ve 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini sağlayan okulları,

Orta Öğretim Okulları; 1739 sayılı Kanunun 26-30 uncu maddelerinde belirtilen ve ilköğretime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim okullarını,

Özel Eğitim Okulları; engelliler için açılan okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarını,

Rehabilitasyon Merkezleri; 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde kurularak faaliyet gösteren ve bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarını,

ifade etmektedir.

İstisna, okulların eğitim-öğretim, merkezlerin ise rehabilitasyon faaliyetlerinden elde edilen kazançlarına uygulanacaktır. Dolayısıyla, eğitim tesisleri ile rehabilitasyon merkezlerinde yer alan büfe, kantin, kafeterya, kitap satış yeri gibi tesislerin gerek bizzat işletilmesinden gerekse kiraya verilmesinden elde edilen kazançlara istisna uygulanması söz konusu değildir. Yemek ve konaklama hizmetlerinin okul bünyesinde verildiği ve bu hizmetlere ilişkin bedelin okul ücretine dahil olduğu durumlarda,

elde edilen kazanç herhangi bir ayrıma tabi tutulmaksızın istisna uygulamasına konu olacak olup yemek hizmetinin dışarıdan satın alınması istisna uygulanmasına engel teşkil etmeyecektir.

Yukarıda belirtilenlerin dışında kalan, öğrencileri istedikleri derslerde yetiştirmek, bilgi düzeylerini yükseltmek amacıyla faaliyet gösteren dersaneler ile kişilerin sosyal, kültürel ve mesleki alanlarda bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerini geliştirmek veya serbest zamanlarını değerlendirmek üzere faaliyet gösteren özel öğretim kurumları (üniversiteye veya liselere hazırlık, bilgisayar, sürücü, dans, bale, mankenlik ve spor kursları gibi) ile öğrenci etüt eğitim merkezlerinin işletilmesinden elde edilen kazançlar hakkında istisna uygulanmayacaktır.

Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara veya kamu yararına çalışan derneklere bağlı rehabilitasyon merkezi dışındaki sağlık tesislerinin işletilmesinden elde edilen kazançlara anılan istisnanın uygulanması söz konusu değildir.

9.2- Yararlanma Koşulları

9.2.1- Eğitim-Öğretim Kazançlarına İlişkin İstisna

Özel eğitim ve öğretim kurumlarının söz konusu istisnadan yararlanabilmesi için bu kurumların 1/1/2006 tarihinden itibaren faaliyete geçmiş olmaları gerekmektedir. 1/1/2004 - 31/12/2005 tarihleri arasında faaliyete geçen özel okullarla ilgili olarak, mülga 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

İstisnadan yararlanmak isteyen mükelleflerin faaliyete geçmelerini müteakiben Maliye Bakanlığına yazılı olarak başvurmaları gerekmektedir. İstisna uygulaması ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle karar verilmektedir.

9.2.2- Rehabilitasyon Merkezlerine İlişkin İstisna

Rehabilitasyon merkezlerinin istisnadan yararlanabilmesi için bu merkezlerin de 01/01/2006 tarihinden itibaren faaliyete geçmiş olmaları gerekmektedir. 01/01/2004 - 31/12/2005 tarihleri arasında faaliyete geçen rehabilitasyon merkezleri ile ilgili olarak, mülga 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

Rehabilitasyon merkezlerinin kazançlarına istisna uygulanabilmesi için bu merkezlerin Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ile kamu yararına çalışan derneklere bağlı olması gerekmektedir.

Ayrıca, söz konusu vakıf ve derneklerin senedinde veya tüzüğünde, vakıf veya derneğin amaçları arasında genel insan sağlığına ilişkin kurumlar kurulması ve işletilmesiyle ilgili hükümlerin bulunması gerekmektedir.

9.3- İstisnanın Süresi

Kurumlar Vergisi Kanununda yapılan anılan düzenleme 1/1/2006 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiş olduğundan, 01/01/2006 tarihinden itibaren faaliyete geçen okul ve rehabilitasyon merkezlerinin kazançları, faaliyete geçilen dönemden itibaren beş hesap dönemi kurumlar vergisinden istisna olacaktır. Kurum açma izin belgesinin daha önceki bir tarihi taşıması, istisna uygulamasının süresini değiştirmez.

Örnek:

Kurum, açma izin belgesini 01/01/2006 yılında alan bir işletmenin 10/02/2010 tarihinde faaliyete geçmesi halinde, bu okulun işletilmesinden elde edilen kazançlara 2010 - 2014 vergilendirme dönemlerinde istisna uygulamasından faydalanabilecektir.

9.4- İstisna Süresi İçinde Yeni Okul veya Merkez Yapılması

Eğitim öğretim işletmeleri ile rehabilitasyon merkezleri kazanç istisnasından yararlanan mükelleflerin, işletilen okul ve merkezlere ilave olarak yeni okul veya merkez açmaları durumunda, yeni açılan okul veya merkezden elde edilen kazanç, istisna uygulaması açısından ayrı bir birim olarak değerlendirilecektir. Diğer bir ifadeyle, istisna uygulaması okul veya merkez bazında yapılacaktır.

Örnek:

İstanbul’ da 2008 yılında bir ilköğretim okulunu işletmeye başlayan Kurum (A)’nın, 2010 yılında İzmir’ de ayrı bir ilköğretim okulu açması halinde, bu iki okuldan elde edilen kazançlara ilişkin istisna ayrı ayrı uygulanacaktır. Dolayısıyla, İstanbul’ daki okuldan elde ettiği kazanç, 2008 - 2012 yıllarında, İzmir’ de faaliyete geçen okuldan elde edilen kazanç ise 2010 - 2014 yıllarında istisnadan yararlanacaktır.

İstisna uygulaması açısından, mükelleflerin kayıtlarını farklı yıllarda faaliyete geçen işletmelerinden elde edilen kazançları ayrı ayrı tespit etmeye imkan verecek şekilde tutmaları gerekmektedir.

Diğer taraftan, 5580 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat çerçevesinde yeni bir okul açılışı olarak tanımlanmayan, mevcut okul kapasitesinin genişletilmesi veya başka bir binaya taşınılması hallerinde istisna uygulaması söz konusu olmayacaktır.

9.5- İstisnadan Yararlanan İşletmenin Satılması veya Devredilmesi

Eğitim ve öğretim istisnasından yararlanan mükelleflerin bu işletmeleri başka bir kuruma devretmeleri halinde, devralan kurum istisnadan beş hesap dönemi değil, faydalanılmayan dönem kadar yararlanacaktır.

Örnek:

(A) Anonim Şirketi 2007 yılı içinde faaliyete geçen bir özel okulu, 2009 yılında (B) Limited Şirketine devretmiştir. Bu durumda, (B) Limited Şirketince istisnaya ilişkin şartların yerine getirilmesi halinde, bu özel okul işletmesinden 2009, 2010 ve 2011 yıllarında elde ettiği kazançlar kurumlar vergisinden istisna edilecektir. Devreden kurum ise söz konusu okuldan, devir tarihine kadar elde ettiği kazançlar için istisnadan yararlanabilecektir.

10- RİSTURN İSTİSNASI

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde, kooperatiflerde risturn istisnası düzenlenmiş olup tüketim, üretim ve kredi kooperatiflerinin ortakları için hesapladıkları risturnlar (ilgili alt bentlerde belirtilen bazı koşullar altında) kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Risturn, kooperatiflerin ortaklarıyla yaptığı işlemlerden doğan gelir – gider farkından doğan karların ortaklara verilmesine denilmektedir. Kooperatiflerin risturn uygulamasından faydalanması için, risturnların fiili olarak ortaklara ödemiş olunması gerekmemektedir. Risturnların hesaplanmış olması kurumlar vergisinden indirilmesi için yeterlidir.

Kooperatiflerde, ortakların yönetim gideri karşılığı olarak ödedikleri tutarlardan harcanmayarak iade edilen kısımlar da kooperatifin türüne bakılmaksızın istisnadan yararlanacaktır.

10.1- Yönetim Gideri Karşılığı Olarak Ödenen Paralardan Harcanmayarak Ortaklara Dağıtılan Kısımlar

Bütün kooperatifler için ortakların yönetim gideri karşılığı olarak ödedikleri paralardan harcanmayarak ortaklara iade edilen kısımlar, risturn istisnasından yararlanacaktır. Yönetim gideri olarak ödenen paraların risturn sayılabilmesi için kooperatif tarafından üyelere iade edilmesi gerekmektedir. İade nakden olabileceği gibi hesaben de olabilir.

10.2- Tüketim Kooperatiflerinde Risturn İstisnası

Tüketim kooperatiflerinde, ortakların kişisel ve ailevi gıda ve giyecek ihtiyaçlarını karşılamak için satın aldıkları malların değerine göre hesaplanan risturnlar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Buna göre, tüketim kooperatiflerinde, ortakların satın aldığı malların kıymetine göre hesaplanan risturnların istisnadan yararlanabilmesi için satın alma fiilinin, “kişisel ve ailevi gıda ve giyecek ihtiyaçlarını karşılama” amacına dayalı olması gerekmektedir. Kooperatiflerin ortaklarına bu maddelerin dışında sattıkları mallardan (elektrikli ev aletleri, halı, mobilya v.b.) sağladıkları kazançlar kurumlar vergisine tabi tutulacaktır.

Ortaklarla yapılan muamelelerden doğan kazancın, şahsi ve ailevi gıda ve giyecek türü mallara ilişkin olan kısmının ayrımında, bu tür mallara ilişkin olarak ortaklarla yapılan iş hacminin, kooperatifin bu kapsama girmeyen işlemlere ait iş hacmi de dahil olmak üzere genel iş hacmine oranı esas alınacaktır.

10.3- Üretim Kooperatiflerinde Risturn İstisnası

Üretim kooperatiflerinde, ortakların üreterek kooperatife sattıkları veya kooperatiften üretim faaliyetinde kullanmak üzere satın aldıkları malların değerine göre hesaplanan risturnlar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Buna göre, ortakların ancak kendileri tarafından üretilip kooperatife sattıkları mallar ile münhasıran kendi üretim faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldıkları malların kıymetlerine göre hesaplanan risturnlar istisnadan yararlanacaktır.

10.4- Kredi Kooperatiflerinde Risturn İstisnası

Kredi kooperatiflerinde, ortakların kullandıkları kredilere göre hesaplanan risturnlar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

10.5- Diğer Hususlar

Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinin ikinci paragrafında, “Bu risturnların ortaklara dağıtımı, kâr dağıtımı sayılmaz. Risturnun nakden veya aynı değerde mal ile ödenmesi istisnanın uygulanmasına engel değildir.”, üçüncü paragrafında ise “Ortaklardan başka kimselele yapılan işlemlerden doğan kazançlar ile ortaklarla ortaklık statüsü dışında yapılan işlemlerden doğan kazançlar hakkında risturnlara ilişkin istisna hükmü uygulanmaz.” hükmü yer almaktadır.

Risturn istisnası, yalnızca ortaklarla ortaklık statüsü kapsamında yapılan işlerden kaynaklanan kazançlarla ilgilidir. Bundan dolayı, ortaklarla yapılan işlerden doğan kazançlarla, ortaklardan başka kimselerle yapılan işlerden doğan kazançların ayrılması gerekmektedir. Ayırma işlemi, ortaklarla yapılan iş hacminin genel iş hacmine oranı esas alınacaktır. Burada öncelikle, ortaklarla ortaklık statüsüne göre yapılan yıllık iş hacmi saptanacak, daha sonra bu tutar, ortaklık dışındaki kişilerle yapılan iş hacmi de dahil olmak üzere kooperatifin yıllık genel iş hacmine oranlanacaktır. Bu şekilde hesaplanan risturnların ortaklara dağıtılması halinde, dağıtılan bu kârlar ortaklar açısından kâr dağıtımı olarak değerlendirilmeyeceğinden, kazanç ve kâr dağıtımı niteliğinde sayılmayan bu tutarların kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulması veya ortaklarca gelir vergisi beyannamesi ile beyanı da söz konusu olmayacaktır.

6009 sayılı Kanunun 43 üncü maddesiyle, 5520 sayılı KVK' nın 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde yer alan istisna hükümlerinin, 01.08.2010 tarihinden itibaren 29/6/2004 tarihli ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununa göre kurulan Birliklerin üyeleri ile yaptıkları muameleler hakkında da uygulanacağını hüküm altına almıştır.

Örnek:

Bir kredi kooperatifinin satış hasılatı 10.000.000 TL, dönem kazancı 5.000.000 TL, ortaklık statüsü içinde bulunan ortaklarla yapılan iş hacmi 5.000.000 TL'dir.

Bu durumda kooperatifin risturn istisnasından faydalanabileceği tutar: kazancın % 50'sini kapsayacaktır.

$$(5.000.000/10.000.000) \times 5.000.000 = 2.500.000 \text{ TL}$$

Eğer kooperatif, ortaklık statüsü içinde bulunan ortaklarla 10.000.000 TL olsaydı, kurum kazancının tamamı istisna hükmünden faydalanabilecekti.

$$(10.000.000/10.000.000) \times 5.000.000 = 5.000.000 \text{ TL}$$

Kooperatifin risturn istisnasından faydalandıktan sonra, birinci durumda (5.000.000-2.500.000) 2.500.000 TL olacak, ikinci durumda ise matrah (5.000.000-5.000.000) "0" olacaktır.

11- İSTISNA KAZANÇLARIN KURUMLAR VERGİSİ BEYANNAMESİNDEKİ BEYANI

5520 sayılı KVK' nın 5. maddesinin 3.fıkrası ile iştirak hisseleri alımıyla ilgili finansman giderleri hariç olmak üzere, kurumların kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin giderlerinin veya istisna kapsamındaki faaliyetlerinden doğan zararlarının, istisna dışı kurum kazancından indirilmeyeceğini hüküm altına almıştır.

Ancak istisna kazancın tespitinde söz konusu kazancın elde edilmesi ile ilgili yapılan giderin istisna kazanca ilişkin hâsılatan indirilebileceği muhakkaktır.

11.1- Kurumlar Vergisinden İstisna Edilen Kazançlara İlişkin Giderler

KVK'nın 5/3. maddesi, kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlara ilişkin olarak yapılan giderlerin, kurumun vergiye tabi diğer kazanç tutarının tespitinde kurum kazancını azaltıcı veya kurum zararlı ise bu zararı artırıcı bir unsur olarak indirim konusu yapılamayacağını ifade etmektedir. Bu nedenle, bu kapsamda yapılan giderler sadece kurumlar vergisinden istisna edilen söz konusu kazançların tespitinde indirim konusu yapılabilecektir.

11.2- İstisna Kapsamındaki Faaliyetlerinden Doğan Zararlar

1 Seri Numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği ile de istisna kapsamındaki faaliyetlerin zararlar sonuçlanması halinde, zarar tutarının “kanunen kabul edilmeyen gider” olarak dikkate alınacağı belirtilmiştir.

Kurumların istisna kapsamında bulunan bir faaliyetinin zararlar sonuçlanması durumunda, söz konusu zarar beyanname üzerinde ticari zararın içinde yer almakla beraber, mali zarar hesaplanırken ticari zarardan indirilecektir.

Kurum kazancının istisnalardan kaynaklanan kazancı mahsup etmeye yeterli olmaması durumunda ya da zarar olması durumunda zarar geçmiş yıl zararı olarak ertesi yıllara devredebilecektir.

12- SONUÇ

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 5. maddesinin 1. fıkrası kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlara yer vermiştir. İstisnaların getiriliş amacı kimi zaman mükerrer vergilendirilmenin önüne geçmek olurken, kimi zaman da ekonomik gelişmenin teşviki amacıyla kurumların mali yapılarının güçlendirilmesi olmaktadır. Mezkûr maddede aynı zamanda ülkenin sosyal refahına da hizmet eden istisnalara yer verilmiştir.

Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 5/1 maddesinde yer alan istisna kazançların bir kısmının mahsup önceliği bulunmakta olup kurum kazancının yeterli olmaması durumunda da indirim konusu yapılarak geçmiş yıl zararı olarak sonraki yıllara devretmektedir.

İndirim önceliği bulunan kazançlar şu şekildedir.

- İştirak kazançları istisnası (KVK 5/1-a),
- Yurtdışı iştirak kazançları istisnası (KVK 5/1-b),
- Tam mükellef anonim şirketlerin yurtdışı iştirak hisseleri satış kazancı istisnası, (KVK 5/1-c),
- Emisyon primi istisnası (KVK 5/1-ç),
- Yatırım fon ve ortaklıklarının portföy işletmeciliği kazancı ile KVK’da belirtilen diğer fon ve ortaklıklarının kazançlarına ilişkin istisna (KVK 5/1-d)
- Taşınmaz, iştirak hissesi, kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan hakkı sayış kazançlarına ilişkin istisna (KVK 5/1-e)
- Bankalara borçları nedeniyle taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının satışından doğan kazanç istisnası (KVK 5/1-f),
- Yurtdışında işyeri veya daimi temsilci aracılığıyla elde edilen kazanç istisnaları (KVK 5/1-g)
- Yurtdışında yapılan inşaat, onarım, montaj işleri ile teknik hizmetlerden sağlanan kazanç istisnası (KVK 5/1-h)
- Eğitim tesisleri ile rehabilitasyon merkezlerinin işletilmesinden elde edilen kazanca ilişkin istisna (KVK 5/1-ı)

Yukarıda sayılan istisnaların dışında yer alan risturn istisnası (KVK 5/1-i) sadece kurum kazancının yeterli olması durumunda indirim konusu yapılabilmektedir. Kooperatifler yalnızca karlı bulundukları durumda risturn hesaplayabileceklerinden zarar olması durumunda istisnadan söz edilemeyecektir.

KAYNAKÇA

- 1 Seri Numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (2007), T.C. Resmi Gazete, 26482, 03.04.2007.
- 213. sayılı Vergi Usul Kanunu (1961), T.C.Resmi Gazete, 10703-10705, 10.01.1961.
- 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (2006), T.C.Resmi Gazete, 26205, 21.06.2006.
- 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Gerekçesi
- 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu (2011), T.C.Resmi Gazete, 27846, 14.02.2011.
- 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu (1956), T.C.Resmi Gazete, 9353, 09.07.1956.
- AKYOL M. Emin, “Taşınmaz ve İştirak Hissesi Satış Kazancı İstisnası Uygulamasında Özellik Arz Eden İki Husus”, *Vergi Dünyası*, Sayı:332(Nisan 2009), s.21.
- ECEVİT Özkan, “İntifa Senetlerinin Hukuki Mahiyeti ve Bunlardan Elde Edilen Kazanç ve İratların Vergilendirilmesi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 356 (Nisan,2011), s.72.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, 23.08.2007 tarih ve B.07.1.GİB.0.03.50./5014-353 – 074720 sayılı mukteza.
- KINAY Yavuz Ekrem ve GÜVENDİ Ertan, “Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Taşınmaz ve İştirak Hissesi Satış Kazancı İstisnası ve Bazı Özellikli Durumlar” 10.07.2009, <http://www.bilgilidenetim.com/?sec=3&yazarid=25&newsid=108> (ET: 12.01.2012).
- NAZALLI Ersin, “İstisna Kapsamındaki İştirak Hissesi ve Gayrimenkul Satış Kazancının Kısmi Bölünme Kapsamında İşletmeden Çekilmesi”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 363 (Ekim 2011), s.95.
- T.C. Danıştay Başkanlığı Bilgi Bankası, <http://www.danistay.gov.tr/>. (ET: 12.12.2011).
- T.C. Yargıtay Başkanlığı Bilgi Bankası, <http://www.yargitay.gov.tr/>. (ET: 10.12.2011).
- TÜCCAR Yılmaz, “Kurumların İki Tam Yıl Süreyle Sahip Oldukları Taşınmazların Satış İşlemlerinin KVK ve KDVK Açısından Değerlendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi”, *Vergi Raporu*, Sayı:128 (Mayıs 2010), s.12.